

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zkušenosti homosexuálních učitelů a učitelek na českých základních školách

Experiences of male and female LGB teachers at Czech primary schools

Dominik Polách

Vedoucí práce: doc. PhDr. Irena Smetáčková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Dějepis – Německý jazyk

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Zkušenosti homosexuálních učitelů a učitelek na českých základních školách* potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9.7.2021

Na tomto místě bych rád poděkoval své vedoucí práce doc. PhDr. Ireně Smetáčkové, Ph.D. za pomoc s přípravou výzkumu k této práci a za další cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování této práce. Dále bych rád poděkoval všem informantům, kteří si navzdory časové náročnosti distanční výuky našli čas, zapojit se do mého výzkumu. Poděkování patří také všem, kdo mi pomohli sehnat dostatek informantů – především pak organizaci Učitelská platforma, která mou výzvu sdílela v několika internetových skupinách sdružující české učitele a učitelky. Děkuji také své rodině, kamarádům, spolužákům, kolegům a známým, kteří mě při přípravě této práce podporovali, a především těm, kteří mě motivovali, když mi docházely síly.

ABSTRAKT

Bakalářská práce „Zkušenosti homosexuálních učitelů a učitelek na českých základních školách“ hledá odpověď na otázku, jak homosexuální učitelé nakládají ve své pedagogické praxi se svou sexuální orientací. Od tohoto se poté odvíjí další otázky, a to především, jak vnímají homosexuální vyučující svou sexuální orientaci ve vztahu k pedagogické praxi, jak moc jsou otevření homosexuální vyučující v pracovním prostředí se svou orientací, zda jsou v této otevřenosti rozdíly ve vztahu ke kolegům, k žákům a k rodičům žáků a jestli se homosexuální vyučující potýkají v pracovním prostředí s nějakými problémy souvisejícími s jejich orientací. V teoretické části práce se věnuji základním faktům a terminologii, související s problematikou sexuality a s problematikou pedagogické profese. V praktické části je realizován kvalitativní výzkum formou rozhovorů s devíti informanty. Na základě tematické analýzy bylo zjištěno, že homosexuální vyučující jsou se svou sexuální orientací spíše otevření a s projevy homofobie se setkávají spíše ojediněle. Homosexuální vyučující si uvědomují skutečnost, že otevřeností mohou zmírnit výskyt homofobie v řadách studujících a zároveň přímo či nepřímo podpořit studující, kteří si coming outem procházejí. Velkou roli v otevřenosti hraje ovšem vedení spolu se vztahy v pedagogickém sboru na konkrétní škole, s čímž souvisí možné problémy v případě, že by se objevila stížnost ze strany rodičů.

KLÍČOVÁ SLOVA

LGBT, homosexuál, pedagog, učitel, vzdělávání, coming out, sexuální orientace, postavení homosexuálního učitele.

ABSTRACT

My bachelor's thesis "Experiences of LGB teachers in Czech primary schools" seeks to describe how homosexual teachers deal with their sexual orientation in their pedagogical practice. This then raises further questions, in particular, how LGB teachers perceive their sexual orientation in relation to pedagogical practice, how open LGB teachers are in their work environment with their orientation, whether there are differences in this openness in relation to colleagues, to pupils and their parents and whether homosexual teachers face any problems with their orientation in the work environment. In the theoretical part of the thesis I deal with basic facts and terminology related to the issue of sexuality and the issue of the teaching profession. In the practical part, qualitative research is carried out in the form of interviews with nine informants. Based on the thematic analysis it was found that homosexual teachers are more open with their sexual orientation and encounter manifestations of homophobia rather rarely. Homosexual teachers are aware of the fact that they can openly alleviate the occurrence of homophobia among students and at the same time directly or indirectly support students who are facing coming out themselves. However, school management plays a major role in openness, along with relationships in the teaching staff at a particular school, which is associated with possible problems in the event of a complaint from parents.

KEYWORDS

LGBT, homosexual, educator, teacher, education, coming out, sexual orientation, social status of homosexual educator

Obsah

1. Úvod	8
I. Teoretická část	8
1. Sexualita a homosexualita	8
1.1 Pojetí sexuality	8
1.2 Heterosexualita a ne-heterosexualita	10
1.3 Individuální vývoj ne-heterosexuality	12
1.4 Gender a genderové role	14
1.5 Homofobie a homonegativita	15
1.5.1. Hate Crimes	17
1.5.2. Hate speech	19
2. Učitelství a osobnost vyučujícího	19
2.1 Vyučující a jeho profesní vývoj	20
2.2 Vyučující jako reprezentant instituce vs učitel jako soukromá osoba	21
3. Homosexualita ve školství	23
3.1 Sexualita v kurikulu	23
3.2 LGB studující	25
3.3 LGB vyučující	27
II. Praktická část	29
4. Cíle výzkumu	29
5. Metodologie – technika sběru dat	29
6. Výzkumný soubor	33
7. Výsledky výzkumu	36
7.1. Témata osobního života	37
7.2. Témata profesního života	40
7.2.1. Vztah ke kolegům	40
7.2.2. Vztah k žákům a k rodičům žáků	43
8. Diskuse	47

9. Závěr.....	50
Použitá literatura a zdroje.....	51
Seznam příloh.....	53

1. Úvod

Ačkoliv se může zdát, že je česká společnost k homosexuálům (na rozdíl od jiných států střední a východní Evropy) poměrně tolerantní, stále existují profesní oblasti, kde může homosexuální orientace jedince vzbuzovat problémy a kontroverze. Jednou z těchto oblastí je právě profesní oblast vzdělávání. Má bakalářská práce se zabývá zkušenostmi homosexuálních učitelů a učitelek na českých základních školách a zkoumá otázku, jak vlastně homosexuální vyučující nakládají se svou sexuální orientací v pracovním prostředí. Jak vnímají svou sexuální orientaci v kontextu pedagogické praxe, jak s ní pracují a zda se setkávají s problémy související s jejich homosexuální orientací. V teoretické části práce představuji základní fakta související s problematikou sexuality a s problematikou učitelské profese, na které je potom navázáno v praktické části kvalitativním výzkumem formou rozhovorů s homosexuálními vyučujícími z českých základních škol.

I. Teoretická část

1. Sexualita a homosexualita

V úvodních kapitolách teoretické části své bakalářské práce představuji základní vhled do problematiky sexuality, a to od jejího pojetí, přes různé sexuální orientace, až po související pojmy, jako je například gender nebo homofobie. Jelikož se tyto základní pojmy v mé práci budou neustále opakovat, je třeba, aby byly na úvod řádně vysvětleny.

1. 1 Pojetí sexuality

Základním pojmem této bakalářské práce je **sexualita**. Co si můžeme představit pod pojmem sexualita? Laické pojetí jím rozumí povětšinou sexuální orientaci (heterosexuální či ne-heterosexuální) a považuje tedy slova sexualita a sexuální orientace za synonyma. Zabrousíme-li však do těchto pojmů podrobněji, zjistíme, že se o synonyma nejedná a že sexualita je pojem komplexnější, zahrnující v sobě více složek než jen sexuální orientaci. Jak by tedy mohla znít definice sexuality?

Podle Hartla (1993):

Sexualita = souhrn projevů lidského chování a cítění, vyplývající z tělesných i psychických rozdílů mezi pohlavími. Zahrnuje rozdíly anatomické, hormonální, reprodukční i sociální role získané učením, též fyziologické uspokojení a psychická slast spojená se sexuálními aktivitami sblížení, vzrušení, spojení. (s. 188).

Už z této definice, kterou Hartl uvádí ve svém Psychologickém slovníku, si můžeme udělat představu, že pojem sexualita toho v sobě zahrnuje mnohem více než jen sexuální orientaci. Hartl v definici zmiňuje projevy chování a cítění, které ovšem podle něj vyplývají z rozdílů mezi pohlavími, a konkrétně jmenuje anatomické rozdíly, ale i sociální role získané učením. Tento výklad může být sporný, jelikož čistě anatomická stavba našeho těla nemá vliv na to, zda bude partner muž, či žena. Co se týče sociálních rolí, nastává další problém. Současná společnost je nastavená velmi heteronormativně. To znamená, že heterosexuální orientace je považována za vrozenou a již od narození jedince se předpokládá, že bude také orientován heterosexuálně. S tím souvisí i sociální a genderové role, které jsou v naší společnosti nastavené rovněž heteronormativně. Je-li ale jedincova orientace homosexuální, jakou sociální roli poté zastává? A jakou reprodukční roli, kterou Hartl rovněž ve své definici zmiňuje, bude zastávat? Těmito otázkami bych chtěl poukázat na to, že pokud hledáme odpověď na otázku: „Co je to sexualita?“, nemůžeme to vymezit pouze takto krátce. Hartlova definice sexuality se navíc nezměnila ani v pozdějších vydáních jeho psychologického slovníku. Tudíž ji dnes nemůžeme považovat za správnou.

Sociologie naopak sexualitu definuje jako potřebu – konkrétně potřebu, která je „integrální součástí lidské osobnosti a je výsledkem dlouhodobého evolučního procesu“ (Burešová, 2017). Zároveň je odkazováno na definici podle Světové zdravotnické organizace, podle které má tato potřeba pro každého člověka jiný obsah, základem je však umožnit individuální prožitky a pocity štěstí. Sexualita se zároveň realizuje ve třech oblastech – mluvíme tak o tzv. třídimenzionálním modelu sexuality.

Tento třídimenzionální model sexuality do češtiny převádí např. Weiss (2010):

Sexualita se sestává na základě tohoto pojetí z následujících elementů – 1) sexuální orientace, 2) sexuální chování a 3) sexuální identita.

Sexuální orientace (někdy uváděno také jako sexuální preference nebo sexuální přitažlivost) je citová a erotická preference osob určitého pohlaví. Tato preference je celoživotní a neměnná. O tom, zda je, nebo není sexuální orientace vrozená, se vedou spory již dlouhá léta. Zmínku o tomto konfliktu nalezneme i ve spisech Sigmunda Freuda, konkrétně v jeho třech pojednáních k teorii sexuality. Dnes se většina odborníků kloní k názoru, že sexuální orientace je vrozená. Základem pro rozpoznání sexuální orientace jsou „erotické představy, sny, fantazie a kvalita erotické citové náklonnosti – zamilovanosti“. (Weiss, 2010, s. 107). O jednotlivých sexuálních orientacích viz dále.

Sebezpoznání a akceptace sexuální orientace vede k vytváření **sexuální identity** (identifikace), tedy jak jedinec pohlíží sám na sebe, zda on sám vnímá sám sebe jako heterosexuála, nebo ne-heterosexuála. Důležitým faktem je to, že identita nemusí být v souladu se skutečnou sexuální orientací, což poté ovlivní i sexuální chování. Určitou samostatnou skupinu v rámci sexuální identity tvoří transsexuálové, kde mluvíme i o tzv. pohlavní a genderové identitě, což znamená, že jedinec se identifikuje např. jako žena, ačkoliv z hlediska genetiky a anatomie se jedná o muže.

Posledním elementem tvořícím sexualitu je samotné **sexuální chování**, tedy jakým způsobem jedinec žije svůj intimní život a jakého pohlaví jsou jeho partneři/partnerky. Sexuální chování může za určitých podmínek být v rozporu se sexuální orientací i sexuální identitou. Jako častý příklad se zde uvádí tzv. náhražkové chování. Nemá-li např. heterosexuální muž k dispozici partnerku ženského pohlaví (je např. ve vězení nebo na vojně), může se dočasně věnovat intimnímu kontaktu s jinými muži, a jakmile se objeví možnost mít intimní kontakt se ženou (je např. propuštěn, či se vrátí z vojny), vrátí se tento muž opět k intimním kontaktům pouze se ženami. Na tomto příkladě jasně vidíme, že ačkoliv je onen muž heterosexuál a jeho sexuální identita je rovněž heterosexuální, jeho sexuální chování je však homosexuální. Je nutné zdůraznit, že v případě sexuálního chování se nemusí nutně vytvářet citové vazby na partnera/partnerku.

Pojďme si vše výše uvedené shrnout. Lidská sexualita se tedy sestává ze tří aspektů: orientace, identity a chování. Tyto aspekty by měly být ideálně v souladu, protože právě soulad mezi nimi je základní podmínkou well-beingu. Není však výjimka, že především sexuální chování nemusí být vždy v souladu se sexuální identitou a orientací. Ovšem nesoulad sexuální orientace s ostatními elementy (tedy popírání vlastní sexuality) může mít v dlouhodobém horizontu závažné důsledky a může vést až k psychickým problémům.

1.2 Heterosexualita a ne-heterosexualita

Spektrum sexuálních orientací je velmi široké a různorodé. Pro zjednodušení (a obecné označení sexuálních menšin) se používá pojem „ne-heterosexualita“ nebo také zkratka LGBT či LGBT+. Jednotlivá písmena ve zkratce LGBT+ značí laické veřejnosti nejznámější neheterosexuální orientace. Jedná se o počáteční písmena anglických slov: lesbian, gay, bisexual, transgender. Znaménko plus značí potom další ne-heterosexuální orientace, jako je např. asexualita či intersexualita.

Jak již bylo zmíněno, většinovou sexuální orientací je **heterosexualita**, tedy citová a erotická přitažlivost k osobám opačného pohlaví. To znamená, že heterosexuálně orientovaného muže přitahují ženy a naopak heterosexuálně orientované ženy přitahují muži. Heterosexualita je v dnešní společnosti jednoznačně dominantní. Což je bezpochyby jedna z příčin heteronormativního nastavení společnosti. Heteronormativita je postoj, který předpokládá, že každý narozený jedinec je automaticky heterosexuální orientace. Kvůli tomuto předpokladu může mít také spousta lidí pocit, že heterosexualita je nadřazená jiným sexuálním orientacím. (Čechová, 2016, s. 5).

Rozhodně nejznámější ne-heterosexuální orientací je **homosexualita**. Homosexuálně orientovaný člověk cítí citovou a erotickou přitažlivost k osobám stejného pohlaví jako je on sám. Rozlišujeme homosexuálně orientované muže (gaye), kteří cítí tím pádem přitažlivost k mužům a homosexuálně orientované ženy (lesby), které cítí přitažlivost k ženám. Kolik přesně se homosexuálně orientovaných lidí v populaci nachází, není přesně známo. Odhady se však pohybují v rozmezí od jednoho do deseti procent. (Weiss, 2010, s. 107). Toto poměrně velké rozpětí je odůvodněno tím, že spousta homosexuálů se bojí svou orientaci do dotazníků uvést. Především to potom platí pro homosexuály středního a vyššího věku. (Stehlíková, 1995, s. 12).

Bisexualita je další ze skupiny sexuálních orientací. Bisexualně orientovaní lidé cítí citovou a erotickou přitažlivost k oběma pohlavím. Nutno ovšem zmínit, že o existenci bisexuality, jakožto svébytné sexuální orientaci rovné např. heterosexualitě či homosexualitě, se vedou spory. Často bývá bisexualita odmítána s argumentem, že heterosexualita a homosexualita tvoří vzájemné protipóly, a že bisexualita nefunguje jako třetí protipól, ale pouze jako typ sexuálního chování. Toto pojetí se označuje jako dichotomická koncepce. (Janošová, 2000, s. 18-19).

Kromě výše uvedené koncepce se v minulosti na bisexualitu také pohlíželo, jako na výchozí sexuální orientaci. Známa je v této souvislosti teorie Sigmunda Freuda (2000) o tzv. „psychickém hermafroditismu“, čímž je vlastně míněna bisexualita. Tato teorie vychází z názoru, že původní založení je bisexuální, které ovšem postupným vývojem dospělo až k monosexualitě – tedy buď k heterosexualitě, nebo homosexualitě.

Další velmi častá teorie, o které se mluví v souvislosti s bisexualitou, ačkoliv se také jedná o starší pojetí, je tzv. Kinseyho škála, která připouští existenci bisexuality, na kterou pohlíží jako určitou kombinaci heterosexuality a homosexuality. Podle procentuálního podílu

heterosexuality a homosexuality je poté vytvořeno sedm stupňů (0-6) od „vyhraněné heterosexuality“ po „vyhraněnou homosexualitu“. Tato škála se poté aplikuje jak na sexuální chování, tak na sexuální orientaci. (Janošová 2000, s.18-19; Stehlíková 1995, s. 11).

Dnes je na bisexualitu povětšinou nahlíženo (a to i ze strany laické veřejnosti) jako na samostatnou sexuální orientaci.

1.3 Individuální vývoj ne-heterosexuality

Klíčovým momentem života každého člověka s menšinovou sexuální orientací je tzv. coming out. Anglické sloveso „come out“ se dá do češtiny přeložit, jako „vyjít najevo“. Pod pojmem coming out tedy rozumíme moment, kdy se člověk veřejně (před rodinou, kamarády, kolegy v práci) přizná ke své menšinové sexuální orientaci. V češtině se potom tento anglicismus spojuje také s překladem „přiznat se“, ačkoliv tento překlad se liší od významu původního slova „come out“. Tyto české pojmy jsou však v běžné mluvě upozaděny a mnohem častěji se používají odvozeniny anglického „come out“ jako „vyoutovat se“ nebo „projít coming outem“. Ke coming outu dochází většinou v pubertě, kdy si člověk začne uvědomovat svou sexuální orientaci a začíná sexuálně žít. Může však trvat mnoho let, než se „vyoutuje“, tedy svěří rodině či známým. K tomu může dojít i ve vyšším věku, ne nutně během puberty.

Samotný coming out je především psychický proces. Stehlíková (1995, s. 17) o coming outu mluví jako o vnitřním psychickém konfliktu mezi internalizovanou (zvnitřněnou) homofobií a novým rozpoznáním svého erotického zaměření.

Podle Stehlíkové (1995, s. 17) dochází ke coming outu především proto, že menšinová sexuální orientace narušuje již osvojené sociální vzorce chování. Problémem je také kognitivně-behaviorální nejistota LGBT+ lidí. Stehlíková (1995, s. 17) tento problém přirovnává k problematice rasových menšin. U příslušníka rasové menšiny dochází k jeho začleňování do minority a uvědomování si vlastní příslušnosti k minoritě již od narození. Proto také může přebírat adaptivní vzorce chování od rodiny již od raného věku, což pomáhá jeho následné identifikaci s danou minoritou. V případě LGBT lidí však dochází ke specifikaci příčin odlišnosti až v pubertě, a právě tato dlouhodobá absence identifikačních zkušeností se může projevit zvýšeným pocitem vyčlenění. Právě kvůli tomuto jsou LGBT+ lidé v období coming outu velmi emočně citliví a jeden ze způsobů terapie je vyhledávání kontaktů s dalšími LGBT+ lidmi.

Celý tento proces uvědomování si vlastní sexuality můžeme členit do několika fází, které se ovšem mohou částečně překrývat. Toto členění, vycházející z modelu vývoje identity od Cass parafrázuje v českém prostředí jak Janošová (2000), tak Stehlíková (1995) i Weiss (2010).

První z nich je fáze **pre-coming outu**, což je v podstatě uvědomění si vlastní odlišnosti. Člověk v této fázi nedovede tuto odlišnost přesně pojmenovat a vyjádřit. Weiss (2010 s. 114-115) navíc uvádí, že toto období se může projevit již v dětství v podobě tzv. změněné pohlavní identity nebo narušeným vztahem k otci.

Další fází je **vlastní coming out**. Toto období je pro vývoj jedince klíčové a to, jak proběhne, může mít zásadní vliv na následující fáze, a tím pádem i na budoucí život daného jedince. Jedinec si v této fázi uvědomuje, že zdrojem jeho odlišnosti je sexuální orientace – respektive jiná sexuální orientace, než od něj jeho okolí očekává. Pro jedince je důležité především ztotožnit se sám se sebou, tedy připustit si svou sexuální orientaci. Tento stav nazýváme také někdy jako „vnitřní coming out“. Poté však přichází nejkritičtější moment. Jakmile jedinec přijme svou sexuální orientaci, přijde čas vyjít se svou orientací ven a svěřit se jiným lidem. Toto označujeme také jako tzv. vnější coming out. Největším problémem je bezpochyby svěření se rodičům. Je zcela běžné, že lidé v tomto období vyhledávají psychologickou pomoc. Napjaté a problémové vztahy v rodině mohou totiž vzbuzovat velké obavy z reakcí rodičů a k problémovému coming outu. Dojde-li k přijetí odlišné sexuální orientace jedince a k emoční podpoře ze strany rodiny, může jedinec plynule navázat na následující fázi. Pokud jsou však reakce rodiny a nejbližších odmítavé, může dojít až ke vzniku komplexu méněcennosti a k popírání vlastní sexuální orientace.

Jakmile vyjde jedinec se svou orientací ven, začíná **fáze explorace**, neboli prozkoumávání a experimentování s nově uvědomovanou sexuální orientací. Experimentuje se především v oblasti intimních vztahů. Podle Weisse (2010, s. 115) jsou tyto vztahy většinou ryze sexuální, bez jakékoliv citové vazby na druhou osobu.

Teprve poté dochází k hledání stabilního partnera, což nazýváme **fází partnerství**. V této fázi nastává soulad mezi sexuální orientací a citových vazeb. Jedinec si začíná hledat stabilního partnera, nicméně stále se vyskytují obavy z negativních reakcí okolí na partnera, což může vést i k nedůvěře v perspektivu vztahu.

Závěrečnou fází je fáze **integrace**, kdy dochází k plné integraci nově uvědomělé sexuální orientace do osobnosti a do hodnotového žebříčku jedince, to vede k začlenění této orientace do všech sfér života daného jedince.

Nutno ovšem zdůraznit, že tento vývoj nemusí být nutně lineární a jednotlivé fáze se mohou i přerývat.

1.4 Gender a genderové role

S LGBT+ problematikou, jak jsem již v této práci naznačil, úzce souvisí také problematika genderu a především genderových rolí. Dá se předpokládat, že homosexuální učitelé při své práci více či méně problematiku genderových rolí vnímají a svým způsobem se s ní setkávají každý den. Pojdme si proto udělat drobný teoretický vhled do této problematiky.

Na úvod si musíme objasnit význam pojmu **gender**. Gender je sociální konstrukt, podle kterého se sociální realita rozděluje na dvě části – čistě ženskou zahrnující veškeré femininní charakteristiky a na část čistě mužskou zahrnující všechno maskulinní, tedy pojící se s muži. Při tomto rozdělení se vychází z rozdílnosti mezi muži a ženami, která je dána již od přírody. Toto se potom projevuje nejen na odlišném chování mezi muži a ženami, ale také na jiných hodnotách, vlastnostech a postavení. (Smetáčková 2009, s. 10).

Při prvním pohledu se může zdát, že gender je vlastně to stejné jako pohlaví. Podrobnější zkoumání této problematiky ovšem dokazuje, že přístup „pohlaví = gender“ je velmi povrchní. Podle Oakley (2000, s. 121) „pohlaví“ je pojem čistě anatomický a biologický a „gender“ je pojem spíše psychologický a sociologický. Proto se také můžeme někdy setkat s označením genderu jako „sociálního pohlaví“. Náš gender tedy odpovídá tomu, jak se projevujeme (tzn. jak se chováme, jaké oblečení nosíme, jak upravujeme svůj vzhled či jaké pozice zastáváme), a zda jsou tyto projevy společností považované za „mužské“, nebo „ženské“.

S problematikou genderu se pojí především **genderové stereotypy**. Stereotypem se rozumí nějaká zobecňující představa o charakteristikách lidí, kteří na základě jednoho určitého znaku byli přiřazeni do stejné skupiny. Stereotypy jsou založeny na racionálním základu, nicméně často neberou ohled na individuální vlastnosti a schopnosti jedinců. Náš úsudek na základě stereotypu proto nemusí být vždy správný. Nejznámějšími druhy stereotypů jsou rasové stereotypy a také genderové stereotypy. Jelikož se tato práce věnuje problematice školství, pojdme si uvést pár příkladů genderových stereotypů z oblasti školství. Např.: Kluci jsou lepší v matematice. Holky mají lepší slohové práce. Kluci mají nejradši tělocvik. Muž — učitel má větší autoritu a zajistí si lépe ve třídě pořádek.

Dále bychom měli zmínit pojem **genderové role**. Genderovým rolím se učíme již od velmi raného věku. Oakley (2000) ve své knize píše, že určité zasazení do genderových rolí probíhá

již v porodnicích, kde „hned po narození dítěte padají poznámky o jeho vzhledu a chování stereotypně podle pohlaví. (...) V některých nemocnicích mají i pro chlapce a pro dívky barevně odlišené přikrývky. Všechny tyto reakce znamenají začátek procesu učení se genderové roli.“ (str. 131). Tento proces poté pokračuje i v raném dětství, ať už jde o verbální směřování („Přestaň brečet, kluci přece nebrečí! Proč jsi celá od bláta, jsi přece princezna, a ne nějaká špindíra, takhle se hodná holčička nechová!“ až po směřování pozornosti dítěte k hračkám a aktivitám, které odpovídají genderové roli biologického pohlaví dítěte. („Přece ti nebudeme kupovat panenku, to jsou hračky pro holky.; A nechceš místo pomáhání tátovi jít pomoci mně s vařením? Opravovat auto je klučičí práce.“). Rád bych zde prezentoval svůj zážitek z brigády v prodeji suvenýrů v pražské zoologické zahradě, kdy jsem byl několikrát přímým svědkem toho, že přístup rodičů má zásadní vliv na utváření genderové role dítěte.

Typická víkendová situace. Ke stánku u goril, kde se prodávají trička, přichází rodiče s cca čtyřletým chlapcem a chtějí koupit chlapci tričko s gorilou. Poté, co se dohodneme na velikosti a motivu trička, zbývá vybrat barvu. Máma se ptá: „Jaké barvy v této velikosti máte?“ Já se podívám do krabice a odpovídám podle toho, jak jsou trička v krabici seřazená: „Mám tady žlutou, modrou, červenou, růžovou...“ V tom momentě mi paní skočí do řeči: „Červenou a růžovou určitě ne, je to pro kluka“. Nakonec jsem vytáhl od každé barvy jedno tričko a ukázal je chlapci. Ačkoliv se velmi zálibně koukal na tričko červené barvy, maminka rozhodla za něj slovy: „Ta světle modrá ti sluší, to je taková klučičí barva.“, zaplatila a odešla.

Tato paní právě stylizovala svého syna do mužské genderové role, aniž by si to možná sama uvědomovala. Právě barevné kódování (kluci = modrá, holky = červená či růžová) je dalším aspektem genderových rolí a genderových stereotypů, které jsou v nás velmi hluboce zakořeněny. Pokud by si tedy již zmíněný syn čistě teoreticky „vydupal“ červené tričko, mohla by si dotyčná matka myslet, že je „zženštilý“, „možná gay“ nebo „on z toho vyroste“.

Když jsme si teď objasnili, jak fungují genderové role a s nimi propojené genderové stereotypy, můžeme navázat tématem homofobie, protože jak jsem již naznačil, tyto dvě problematiky spolu souvisí.

1.5 Homofobie a homonegativita

Velkou překážkou při coming outu a při životě LGBT+ lidí je stále přítomná homofobie ve společnosti. Co ale přesně rozumíme pod pojmem homofobie? Dle Smetáčkové (2009, s. 9) je homofobie „obava z homosexuality a homosexuálních osob, která může vést k pocitům odporu, nepřátelství až nenávisti a může se stát základem pro odmítající, zesměšňující či

ubližující chování vůči homosexuálním lidem nebo vůči lidem, u nichž je homosexualita předpokládána“. Velmi obecně řečeno jde tedy tím pádem o strach z neznámého, z nějž potom vyrůstá odpor a nenávisť k onomu neznámému, ačkoliv nebyla zatím možnost ono neznámé poznat blíže (nebo je tato možnost odmítána). Tento jev strachu z neznámého a s tím spojená nenávisť a odmítání postupuje dějinami už velmi dlouho – můžeme zmínit např. akce dělnických hnutí v 19. století, kdy dělníci záměrně ničili parní stroje, protože měli obavy, že jim parní stroje vezmou práci. Nebo příklad z nedávné doby, kdy do Evropy mířila uprchlická vlna. Pojem homofobie, i když v novější literatuře se spíše místo pojmu homofobie používá pojem **homonegativita**, se také velmi často používá jako pojem označující strach a odpor nikoliv pouze k homosexuálům, ale i k jiným neheterosexuálním lidem – tzn. bývá do něj zahrnován i pojem bifobie – strach a nepřátelské postoje k bisexuálně orientovaným lidem – a pojem transfobie – strach a nepřátelské postoje k transgender lidem. (Čechová, 2016, s. 6–7).

Vysvětleme si nyní, co může být příčinou homofobie a její stálé přítomnosti v dnešní společnosti. Příčin homofobie je více. Kromě příčiny související s genderovými rolemi (o které se rozepíši více dále) existují také příčiny jako strach z čehokoliv jiného, cizího nebo tzv. ingroup favoritism, což je jev objevující se v rámci sociálních skupin, který může ovšem vyústit v „my vs oni“ postoj – v tomto případě „my heterosexuálové vs oni neheterosexuálové“. Nyní se ale přesunu zpět ke stěžejní příčině homofobie a homonegativity, která úzce souvisí s mým zkoumaným tématem, a proto se jí budeme věnovat více – o příčině na základě konfliktu genderových rolí.

Můžeme se samozřejmě ptát, jak s tím vůbec genderové role souvisejí? Hlavním problémem je sexualizace genderových rolí. Co to znamená? Genderová role, jak jsme si již vysvětlili, je obraz „správné“ maskulinity a „správné“ feminity v různých aspektech života – ve společenském vystupování, v oblékání, ve způsobu úpravy vzhledu, ale především ve vztazích, a to jak sociálních, tak sexuálních. Společností nastavené genderové role jsou pochopitelně v souladu s heteronormativním orientováním celé společnosti. Tzn. „správný“ muž navazuje intimní vztahy pouze se ženami a „správná“ žena pouze s muži. A je zcela logické, že neheterosexuální lidé tento aspekt nenaplnují. Společnost poté může reagovat negativně na tento nesoulad – tedy že se daná osoba nechová tak, jak velí genderová role přisouzená k danému člověku na základě jeho biologického pohlaví.

Uvedme si příklad. Heterosexuálně orientovaný muž, jenž si plně osvojil mužskou genderovou roli (tzn. má nakrátko ostříhané vlasy, má vousy, zastává názor, že kluci nebrečí apod.) se setká s homosexuálně orientovaným mužem. Tím, že homosexuální muž nesplňuje jeden

ze základních požadavků „správné“ maskulinity, tedy navazování intimních vztahů pouze se ženami, se může jevit v očích onoho heterosexuálního muže jako „nedostatečný“ muž. Nebo lépe vyjádřeno „neúplný“ muž. Snadno se tak může stát, že se náš příkladový heterosexuální muž začne stavět odmítavě k homosexuálnímu muži, může mít nepříjemné poznámky směrem k jeho orientaci, jako např.: „to není správné, to není normální“. V extrémních případech může dokonce na homosexuálního muže zaútočit.

1.5.1. Hate Crimes

Homofobně motivované fyzické útoky vůči LGBT+ lidem bychom mohli zařadit do skupiny trestných činů, které se dají označit jako tzv. **hate crimes**. V českém právním prostředí se pojem hate crime překládá jako zločin z nenávisti. Tento pojem je ovšem velmi široký a nezahrnuje pouze homofobní útoky, ale také rasistické či antisemitistické útoky. V českém právním řádu bychom ovšem něco jako homofobní útok hledali marně. Legislativně nejbližší tak můžeme označit odstavec o násilí proti skupině obyvatel.

Podle §352 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb. o násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci (platné znění k 1.1.2021):

(2) Kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

Všimněme si, že tento odstavec nehovoří explicitně o příslušnosti k sexuální menšině, ale pouze o příslušnosti k rasové, etnické, národnostní, náboženské a politické skupině. Tento zákon navíc neobsahuje formulaci „nebo jiné skupině osob“, kterou nalezneme např. v §356 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. o podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod. Může se tedy stát, že se případný fyzický homofobní útok vůbec nemusí klasifikovat jako zločin z nenávisti, ale pouze jako obyčejné napadení.

Právě tato díra v legislativě logicky způsobuje díru v policejních statistikách, kde neexistuje žádná konkrétní evidence homofobně motivovaných napadení. Za zmínku rovněž stojí to, že ze stejných důvodů neexistují také ve statistiky o homofobní šikaně ve školách a o těchto případech se dozvídáme pouze pokud se některá s obětí rozhodne se se svým příběhem svěřit. Na webu Policie ČR se mi podařilo dohledat článek z roku 2016, kde se odpovídá na dotaz na základě zákona o svobodném přístupu k informacím, a přílohou tohoto článku je také

statistika zločinů z nenávisti z roku 2015, kde se v rámci citovaného §352 zákona č. 40/2009 Sb. o násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci objevuje i kolonka „Trestný čin motivovaný jinou nesnášenlivostí nebo nenávistí.“ Podle této statistiky došlo v roce 2015 k zjištění a objasnění dvou případů násilí motivovaných jinou nesnášenlivostí nebo nenávistí a v této souvislosti bylo zadrženo 6 pachatelů. (Žďárská, Policie ČR, 2016). My ovšem nevíme jistě, zda jsou tyto případy skutečně homofobně motivované.

Skrze tento článek můžeme pozorovat, že v České republice tím pádem neexistují jednoznačné policejní statistiky k počtům homofobních útoků. To ovšem neznamená, že k těmto útokům nedochází. Navíc, a co je nutné zdůraznit, tyto útoky nemusí být vůbec hlášeny, a tudíž by v policejních statistikách (pokud by nějaké takové statistiky existovaly) vůbec nebyly zastoupeny. Rád bych zde uvedl poněkud starší, ale zřejmě jeden z mála českých vědeckých výzkumů (Pechová, 2010), zabývající se počtem homofobních útoků vůči homosexuálně orientovaným lidem v České republice.

„Výzkum z podzimu 2008 (...) informanti byli dotazováni výhradně na zkušenosti z posledních pěti let. Zkušenost s fyzickým napadením motivovaným jejich sexuální orientací uvedlo celkem 11 % informantů, což bylo 55 osob ze 496 účastníků.“ (Pechová, 2010. s. 177).

Pechová (2010 s. 177-179) dále uvádí, že: „zkušenost s takovým napadením měli zhruba dvakrát častěji muži“. Kromě toho uvádí i pár osobních příběhů, ze kterých zjistíme, že útočníci jsou různorodá sorta lidí – opilí fotbaloví fanoušci, ostatní hosté v restauraci, spolužáci, sousedé, a dokonce i rodinní příslušníci a v jednom případě i dozorce ve věznici. Někteří mužští informanti (konkrétně 16) byli dokonce ve sledovaném období napadeni vícekrát.

Homofobní útoky se však stále dějí i dnes. Této problematice se věnuje na svém webu také spolek Prague Pride, který zveřejňuje příběhy LGBT+ lidí, kteří se svěřili se svou zkušeností s homofobním útokem. S těmito příběhy však bývají často seznámeni pouze lidé, kteří sledují aktivity tohoto spolku buď na jeho webu, nebo na sociálních sítích. Pojdme si však uvést příklad homofobních útoků v České republice za poslední dobu, které byly medializovány tak, že se dostaly do širšího povědomí obyvatel.

Především bych zde jmenoval událost z 8. 8. 2019, kdy dvaatřicetiletý M. S. zapálil na mostě Legií duhovou vlajku, která se zde nacházela jako výzdoba k právě probíhajícímu festivalu Prague Pride, a následně vystřelil světlici směrem k účastníkům festivalu na Střeleckém ostrově. 18. 2. 2021 vyšly zprávy, že soud shledal zmíněného M. S. vinným z trestného činu

výtržnictví a odsoudil jej k desetiměsíčnímu podmíněnému trestu a peněžitému trestu ve výši 26 000,- Kč. Rozsudek však není pravomocný, M. S. se proti němu odvolal. (iDnes, 2021).

V době, kdy zpracovávám tuto bakalářskou práci, došlo k dalšímu medializovanému homofobnímu útoku, který se odehrál v noci z 28. na 29. 5. 2021 přímo v centru Prahy, kdy skupina mužů napadla jinou skupinu mužů kvůli tomu, že se dva z nich drželi za ruce. (Havličková, 2021).

1.5.2. Hate speech

Mnohem častěji se v České republice setkáváme s homofobně namířenou **hate speech**. Zatímco hate crimes jsou fyzické útoky, v případě hate speech se jedná o verbální útoky. Podle výroční zprávy za rok 2020 organizace ILGA-Europe jsou výroky namířené vůči LGBT+ osobám v České republice stále vážnějším problémem.

Konkrétněji zpráva uvádí čím dál častější homofobní výroky z úst politických představitelů a homofobní slogany, se kterými se některé politické subjekty (konkrétně hnutí Trikolora) účastnilo říjnových komunálních voleb. Dalším problémem je dle ILGA-Europe jmenování zástupců katolické církve do rady České televize, anti-LGBT činnost spolku Aliance pro rodinu či konstantní zdržování hlasování o zákoně o manželství pro všechny. Kritizována jsou také opatření vlády proti šíření nemoci Covid-19, která velmi často opomíjejí instituci registrovaného partnerství, a tím pádem staví LGBT+ lidi ještě více do kategorie „občanů druhé kategorie“. ILGA-Europe dále vyjadřuje obavu, že v následujících letech může Česká republika směřovat na poli práv a situace LGBT+ osob podobnou cestou jako Polsko a Maďarsko. (ILGA-Europe. 2021).

Tato studie je jasným důkazem, že v České republice je homofobie stále přítomná. Různé homofobní výroky z řad společnosti, a především jejich čelních představitelů (jako je např. i politická reprezentace), mohou mít zásadní vliv na coming out homosexuálního učitele v pracovním prostředí. Právě fakt, že je sexuální orientace daného pedagoga známá, jej může pasovat do role oběti hate speech či hate crimes, motivovaných právě homofobií.

2. Učitelství a osobnost vyučujícího

Jak již název mé práce napovídá, hlavním předmětem mého výzkumu jsou učitelé. Než se však dostaneme k potenciálním překážkám a problémům, se kterými se musí homosexuální učitelé potýkat, je třeba si připomenout některá fakta související s učitelskou profesí.

2.1 Vyučující a jeho profesní vývoj

Jelikož učitelství je složitý fenomén, je třeba nejdříve vysvětlit, co se vlastně rozumí pod pojmem učitel či učitelka. Na úvod je však nutné uvést, že nesmíme zaměňovat pojem učitel s pojmem pedagog. Ačkoliv laická veřejnost vnímá tyto pojmy jako synonyma, pojem pedagog v sobě zahrnuje veškeré aktéry podílející se na výchově a vzdělávání, jako je např. vychovatel, lektor, trenér, vedoucí na táboře, ale také i učitel. Můžeme tedy říct, že pojem pedagog je širší a obsáhlejší než pojem učitel. Učitel či učitelka je potom jedním z hlavních aktérů výchovně-vzdělávacího procesu. Úkolem vyučujícího je podněcovat a řídit vzdělávání jiných osob. Zatímco v minulosti byl vyučující vnímán jako někdo, kdo žákům poznatky předává, dnes je jeho úlohou především spoluvytvářet edukační prostředí, koordinovat činnost žáků a následně ji vyhodnocovat. Klade se důraz na interakci se žáky, s prostředím, s jinými vyučujícími a také s rodiči žáků. (Průcha, 2013, s. 326).

Během praxe vyučující prochází určitým rozvojem svých schopností a dovedností, které pomáhají utvářet jeho profesní identitu a klíčové kompetence, které potřebuje při vykonávání své pedagogické praxe.

Tento vývoj se v pojetí různých autorů liší. Často se můžeme setkat s pojetím, kdy je vývoj (a obecně učitelská kariéra) rozdělen do celkem šesti lineárních fází. Nutno ovšem zdůraznit, že tento model bývá označován za nepřesný, jelikož nebere v potaz individuální životní dráhu jednotlivých učitelů. Navíc popisovaný vývoj nemusí být nutně lineární (právě s ohledem na jednotlivé životní příběhy jednotlivých učitelů).

První fází je „the novice phase“, kdy vyučující nastoupí do praxe a je konfrontován s prvotním „šokem“ nejen z nové práce, ale také z nutnosti přijmout novou roli. Klíčová je pro tuto práci druhá fáze „the apprentice phase“, kdy podle tohoto modelu dochází k formování profesní identity vyučujícího. K přechodu mezi první a druhou fází pak dochází zhruba po roce praxe. The professional phase je třetí fáze, kdy už má vyučující vybudovanou profesní identitu a posiluje se jeho sebevědomí v rámci učitelské profese. Základním stavebním kamenem pro tuto fázi je vzájemný respekt mezi vyučujícím a studujícími. Ve čtvrté fázi – the expert phase – je vyučující považován za experta v rámci učitelské profese. Je cílem, aby se všichni vyučující dostali do této fáze. Tento model dále zmiňuje i další dvě fáze – the distinguished phase a the emeritus phase, kdy se vyučující zapojuje do formování vzdělávací politiky na regionální

či dokonce na státní úrovni a dosáhl nejvyššího možného vrcholu ve své kariéře. (Janíková, 2009; Mareš, 2013; Steffy & Wolfe, 2001).

Tento lineární koncept je však již poněkud zastaralý, což tvrdí jak Janíková (2009, s. 77), tak Mareš (2013, s. 437). Proto se v následujících letech přešlo k jiným modelům, které se snaží být komplexnější. Janíková (2009) i Mareš (2013) uvádějí tzv. Fesslerův model neboli Model učitelova profesního cyklu, který zdůrazňuje význam osobnostních a institucionálních faktorů, které mají na učitele vliv. Tento model se skládá ze tří subsystémů, které se vzájemně ovlivňují. Jedná se o osobní, institucionální a subsystém profesního cyklu. Osobní subsystém zahrnuje např. životní zkušenosti, záliby či vliv rodiny. Institucionální zahrnuje podporu učitelů ze strany státu, ekonomickou situaci ve státě nebo důvěru veřejnosti ve vyučujícího. A posledním subsystémem je systém profesního cyklu, který reflektuje kariérní postup od nástupu do praxe přes období získávání kompetencí a zkušeností až po závěr kariéry.

Jak můžeme vidět, ve Fesslerově modelu se už promítá vliv životních zkušeností na profesní vývoj vyučujícího. A právě profesní identita hraje v profesním působení zásadní roli. Klíčem k pochopení profesní identity a jejího vlivu na osobnost vyučujícího je tzv. cibulový model (onion model) podle Korthagena, který uvádí Mareš (2013, s. 439), Spilková i Vašutová (2008, s. 41). Podle tohoto modelu má osobnost vyučujícího několik úrovní – od vnější vrstvy to jsou: chování (Co dělám?), kompetence (Co můžu udělat?), přesvědčení (Jaký je můj názor?), identita (Kdo jsem? – viz dále), poslání (Proč zde jsem?). Tento model může být také doplněn o další vnější vrstvu – prostředí, která sice nesouvisí přímo s vnitřním prožíváním a vnitřním vývojem vyučujícího, ale má také vliv na jeho osobnost. Právě tlak okolního prostředí a lidí kolem nás může ovlivnit naše chování, což má dále vliv na naše kompetence a postupování do dalších vnitřních vrstev. Toto má přímou souvislost se sexuální identitou a s coming outem na pracovišti. Pokud se okolí – tedy kolegové i žáci – staví k ne-heterosexuálním orientacím negativně, je větší pravděpodobnost, že ne-heterosexuální vyučující bude svou sexuální orientaci tajit.

2.2 Vyučující jako reprezentant instituce vs učitel jako soukromá osoba

V předchozí kapitole jsem několikrát zmínil pojem identita a profesní identita. Jak jsme si ukázali na předchozích příkladech, konkrétně na cibulovém modelu – profesní identita je nedílnou součástí učitelovy osobnosti. Zároveň, jak jsme si ukázali ve Fesslerově modelu, určitou roli při učitelově pojetí výuky sehrávají i osobní zkušenosti a osobní identita. Mluvíme-li o identitě jako o celku, tedy o přesvědčení, za jakého se člověk pokládá a jak sám sebe vidí, skládá se identita vyučujícího z několika dílčích identit, které jsme již jmenovali – identita

osobní a profesní. Pod profesní identitou rozumíme to, jak vyučující vystupuje profesně – tedy jako reprezentant školní instituce, vyšší (státní) autority a potenciální vzor pro své žáky, který pedagogicky působí na budoucí generaci. Oproti tomu osobní identita je, jak se vyučující chová v běžném životě a jak řeší běžné mimopracovní sociální situace – např. rodinné či partnerské vztahy. S těmito poznatky, že identita vyučujícího se skládá z dílčích identit, pracuje Akkermanová a Meier, které parafrázuje Mareš (2013, s. 440). Vyučující se snaží, aby veškeré jeho dílčí identity byly ve vzájemném souladu, čímž by lépe tvořily celek, ačkoliv mezi nimi mohou být v určitých ohledech rozpory. Tento proces „hledání rovnováhy“ je celoživotní a vliv na něj mají jak vztahy v pedagogickém sboru, tak zásadní životní události, po kterých vyučující svůj pohled na okolí často mění. Tato práce se zabývá homosexuálními vyučujícími a právě coming out, jak jsme si již v předchozích kapitolách vysvětlili, je pro neheterosexuálního člověka bezpochyby životní událostí zásadního významu. V případě homosexuálního vyučujícího tak coming out zásadně ovlivňuje osobní identitu a může tak ovlivnit také profesní identitu.

Můžeme zde mluvit o konfliktu těchto dvou identit – vyučující profesionál, reprezentant instituce, a vyučující jako soukromá osoba se svými jedinečnými osobními vlastnostmi, názory a také se svou sexuální identitou. A ne vždy může být pro člověka snadné se s tímto konfliktem vypořádat. Výzkum z Irska (Neary, 2013) založený na rozhovorech s neheterosexuálními vyučujícími uvádí, že spousta informantů vnímá (ve vztahu ke své učitelské profesi) určité potíže a problémy a těžkosti kvůli tomu, že nejsou heterosexuálové, a tudíž nezapadají do heteronormativního pohledu na svět – tedy konkrétněji očekávání, že jako vyučující jsou stoprocentně heterosexuálové. Konkrétně se uvádí, že škola působí jako: „skříň, která vyvolává tíživé pocity“¹. (Neary, 2013. s. 589). Tedy zjednodušeně řečeno – vyučující soukromá osoba je omezován vyučujícím profesionálem. A k tomuto nemusí nutně docházet pouze na poli sexuální orientace.

Mluvíme-li o konfliktu mezi vyučujícím profesionálem a vyučujícím jako soukromou osobou, můžeme si na tomto místě uvést v této souvislosti skloňovaný pojem **commitment**. Toto slovo má v angličtině mnoho významů a do češtiny jej není snadné převést. Mareš (2013, s. 443) přejímá překlad tohoto pojmu od M. Kučery, který zní: „průsečík požadavků instituce, tedy školy (...) na jedné straně a očekávání a osobního názoru (...) na straně druhé.“ Tento vztah je

---

¹ Původní znění: „closet, that provoked stifling feelings“

definován jako oboustranný. Učitel může na požadavky instituce reagovat několika způsoby – snažit se ji změnit, přizpůsobit se, nebo odejít ze školství.

3. Homosexualita ve školství

Jelikož je homosexualita, stejně jako jiné neheterosexuální orientace, součástí lidství a lidské společnosti, nedokážeme se jí vyhnout ani ve školním prostředí. V této kapitole si rozebereme, co o neheterosexuálních orientacích říká školní kurikulum, zda neheterosexuální orientace může způsobovat nerovnosti ve vzdělávání, a také se podíváme na situaci homosexuálních a bisexuálních studujících a především vyučujících, kterým je poté následně věnována i praktická část této práce.

3.1 Sexualita v kurikulu

Školní kurikulum – tedy to, co by si žáci měli osvojit v průběhu různých stupňů vzdělávání, je v České republice tvořeno dvěma částmi: Rámcový vzdělávací program (RVP) a Školní vzdělávací program (ŠVP).

Pro nás bude zásadní především RVP, který společně se strategií vzdělávání tvoří základ toho, co se vyučuje na různých stupních vzdělávacího systému. RVP definuje obecně platné výstupy, co by si žák měl osvojit v určitých oblastech. Dále definuje průřezová témata a klíčové kompetence. Existuje více typů RVP, nás však v této práci zajímá především RVP pro základní vzdělávání. Kromě RVP existují ještě ŠVP, který si zpracovává každá škola sama. ŠVP musí být v souladu s RVP, co se týče výstupů, definuje však konkrétněji rozložení učiva do ročníků, zohledňuje specifika konkrétní školy a určuje výslednou hodinovou dotaci, podle které se daná škola řídí.

V době, kdy píšu tuto práci, se objevila nová verze RVP pro základní vzdělávání (platná od ledna 2021). Mezi nejvýznamnější úpravy v této změně patří navýšení informatiky na úkor škrťů v jiných oblastech – zejména v estetické výchově a v přírodních vědách, což na sociálních sítích pobouřilo značnou část učitelů. Je tedy možné, že se v nejbližší době dočkáme dalších úprav RVP.

Nyní už se ale pojďme podívat konkrétně, kde je v této verzi RVP zmíněno učivo o jiných sexuálních orientacích a ve kterých oblastech na to může přijít řeč.

Dle MŠMT (2021):

VZ-9-1-12 respektuje význam sexuality v souvislosti se zdravím, etikou, morálkou a pozitivními životními cíli; chápe význam zdrženlivosti v dospívání

a odpovědného sexuálního chování

(...)

- *sexuální dospívání a reprodukční zdraví - zdraví reprodukční soustavy, sexualita jako součást formování osobnosti, zdrženlivost, předčasná sexuální zkušenost, promiskuita; problémy těhotenství a rodičovství mladistvých; poruchy pohlavní identity (s. 99-100)*

Jelikož Sexuální výchova neexistuje jako samostatný předmět, je učivo ohledně sexuality zahrnuto pod předmět Výchova ke zdraví. Na některých školách se ovšem vyučuje jako součást Výchovy k občanství nebo Rodinné výchovy. Ve výstupech Občanské výchovy není navíc ani zmínka o existenci registrovaného partnerství – žáci se tedy učí hlavně o manželství.

Problematiky sexuality a genderu se také dotýká několik průřezových témat. Především je to Osobnostní a sociální výchova, kde se v rámci tématu Sociální rozvoj uvádí: „rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech.“ (MŠMT, 2021. s. 134). Tím se dostáváme zároveň k „respektu ke kulturním, etnickým a jiným odlišnostem“ (MŠMT, 2021 s. 136) a „překonávání stereotypů a předsudků“ (MŠMT, 2021. s. 138), které jsou součástí průřezových témat Výchova demokratického občana a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Jak můžeme vidět, téma sexuální výchovy a s tím související výuka ohledně neheterosexuálních orientací a problematika genderu je sice v kurikulu zahrnutá, ale ve finále vždy záleží na konkrétním ŠVP, kolik prostoru se danému tématu věnuje, protože otázka sexuální výchovy je téma velmi náročné (ať už z hlediska odborných znalostí, tak z osobnostního hlediska). Někteří učitelé proto mohou také toto téma záměrně obcházet, jelikož se v něm dostatečně neorientují nebo dokonce sami zastávají homofobní postoje.

Smetáčková (2009) upozorňuje, že kromě formálního kurikula je také v případě LGBT+ témat důležité tzv. neformální kurikulum, což je pojem, pod kterým rozumíme především atmosféru ve škole a vzájemné vztahy, a to jak v žákovských kolektivech a v pedagogickém sboru, tak i samotné vztahy mezi studujícími a vyučujícími. Právě školní atmosféra a postoje jednotlivých škol k ne-heterosexuálně orientovaným lidem je důležitým faktorem, který má následný vliv na coming out a well-being ne-heterosexuálně orientovaných studujících a vyučujících. V následujících kapitolách se na tyto aspekty podíváme podrobněji.

3.2 LGB studující

Mluví-li se o ne-heterosexuálně orientovaných lidech ve školství, tak se většinou mají na mysli LGBT+ studující. Na úvod bych rád uvedl, že se v této kapitole budu věnovat pouze situaci homosexuálních či případně bisexuálních studujících. Situace trans-studujících je totiž ještě více specifická a s touto prací primárně nesouvisí, proto jsem se rozhodl ji vynechat a zaměřit se pouze na homosexuály (či případně bisexuály).

S LGB studujícími se jistě každý z nás při svém studiu na základní či střední škole setkal. Vycházíme-li z předpokladu, že průměrná třída se skládá z 25–30 žáků, jaká je pravděpodobnost, že se v této třídě nachází LGB osoba? Jak jsem již zmínil v kapitole o sexualitě, homosexuálů je v populaci něco kolem jednoho až deseti procent (Weiss, 2010, s. 107). Pro tento ilustrační příklad použijeme nižší hranici – konkrétně 4 procenta, jelikož se jedná o obecně tradovaný fakt. Pokud započteme spodní hranici počtu žáků – tedy 25, vyjde nám, že čistě matematicky by měl být v takto početné třídě jeden LGB studující. Zvýšíme-li však tato čísla (např. budeme pracovat s horní hranicí – tedy 10 procent LGB osob v populaci), můžeme dostat i počet až tří LGB osob v jedné třídě. Díky této jednoduché matematice můžeme vyvodit závěr, že existuje velká pravděpodobnost, že se v každé průměrně početné třídě nachází minimálně jeden LGB studující.

Další aspekt, na který je nutné upozornit, je ten, že v případě druhého stupně základní školy (především pak 8. a 9. třída) a především potom na střední škole, si studující prochází dospíváním, jehož součástí je i sexuální zrání, kdy dochází k objevování vlastní sexuální orientace a formování vlastní sexuální identity. Tudíž mohou být tito lidé velmi citliví vůči případným projevům homofobních postojů a narážek, které mohou zaznívat jak o přestávkách, tak v rámci výuky. Tyto děti se potom mohou cítit ve škole nejistě a nekonformně – a jak víme, cítit se dobře a příjemně ve škole je základním předpokladem pro úspěšný proces učení.

Homofobní šikana je tedy na školách velkým problémem. Podle Youth Risk Behaviour Surveillance System, (2019) se obětí šikany ve škole ve Spojených státech amerických stalo 37,3 % mladých gayů a leseb. Pro srovnání – heterosexuálních obětí šikany bylo 17,1 %. Zde můžeme vidět, že ne-heterosexuálně orientovaní studující jsou mnohonásobně více obětí šikany než jejich heterosexuální spolužáci.

Jaká je ale situace v České republice? V kapitole o homofobii a hate crimes jsem zmiňoval výzkum Pechové (2008), který mimo jiné říká, že celkem v 11 případech byl pachatelem fyzického homofobního útoku spolužák a ve třech případech došlo i k útokům na veřejnosti,

právě v souvislosti se šikanou ve škole. Podrobněji však situaci ve školství mapuje výzkum spolku PROUD (Platforma pro rovnoprávnost uznání a diverzitu) z roku 2016. Jeho průzkum formou anonymního dotazníku zahrnoval 1314 respondentů ve věku 14 – 23 let (z toho ovšem tři čtvrtiny byly ve věku 15-18 let) a zkoumal postoje mladých lidí k LGBT+ lidem. Zjištěny byly určité rozdíly v rámci typů škol – např. na základních školách byli žáci vůči LGBT+ lidem tolerantnější než na středních odborných učilištích. Určité rozdíly byly zaznamenány také mezi pohlavími – třídy, kde převažovaly dívky, byly tolerantnější než třídy, kde převládali chlapci. Ze všech respondentů zaujímaly dvě třetiny ryze pozitivní nebo spíše pozitivní vztah ke gayům a lesbám. Pouze 4 % respondentů se nikdy nesetkala (ať už přímo, nebo zprostředkovaně) s útoky – fyzickými i verbálními, vůči LGBT+ osobám. To svědčí o tom, že se homofobní nářky a útoky na školách vyskytují. Tyto útoky byly nejčastěji namířeny vůči gayům (36 %) a agresory byli především spolužáci (39 % z řad chlapců a 21 % z řad dívek). Co je však alarmující – v 5 % případů (tedy v 70 případech) byl agresorem dokonce vyučující.

Součástí výzkumu PROUD byly také rozhovory s informanty – konkrétně s dvaceti vyučujícími, kteří byli dotazováni na zkušenosti s LGB studujícími, kteří byli v třídním kolektivu vyoutováni. Prostřednictvím tohoto výzkumu bylo zjištěno, že terčem homofobní šikany se může stát nejen vyoutovaný ne-heterosexuální studující, ale rovněž studující, který na základě např. některých vlastností (vzhled, zájmy) považován za příslušníka LGB menšiny, ačkoliv jeho skutečná sexuální orientace je heterosexuální. Z rozhovorů dále vyplynulo, že kolektivy, ve kterých převažují dívky, mnohem lépe přijímají vyoutované spolužáky a jsou více podporující. Toto potvrzují i další starší výzkumy, např. výzkum organizace Člověk v tísni s názvem Rovnost je cool! z roku 2007.

PROUD (2016) dále uvádí, že coming out většinou probíhá dobrovolně a rozhodující je právě atmosféra v konkrétním třídním kolektivu – jistota a dobré vztahy ve třídě jsou základem pro úspěšný coming out. Ojediněle však dochází i k nedobrovolnému coming outu, při kterém velkou roli sehrávají sociální sítě, kdy se někdo ze spolužáků o neheterosexuální identitě jedince dozví a potom tuto informaci šíří mezi ostatní spolužáky právě prostřednictvím těchto sítí.

Abych to shrnul – atmosféra ve škole a přístup vyučujících jsou klíčové pro úspěšný coming out neheterosexuálního studujícího. Vyučující v tomto procesu sehrávají nezanedbatelnou roli. Pokud se totiž vyučující vyjadřuje vůči ne-heterosexuálním lidem negativně, mohou se vůči ne-heterosexuálním lidem začít vyjadřovat negativně i studující, jelikož se mohou cítit pod tlakem autority. Specifickou skupinou vyučujících jsou pak LGB vyučující, kterým se budu věnovat v následující kapitole.

3.3 LGB vyučující

LGB vyučující a jejich zkušenosti jsou hlavním tématem mé práce. Je třeba si přiblížit, jaká je situace LGB vyučujících na školách. Na úvod této kapitoly je důležité zmínit, že z pochopitelných důvodů neznáme přesné počty LGB vyučujících na školách. Hlavním důvodem je to, že sexuální orientace je věcí ryze soukromou. Všechny studie a výzkumy na toto téma pracují tedy pouze s informanty, kteří se dobrovolně rozhodli do výzkumů zapojit (ať už přímo, nebo anonymně). Pojdme si tedy na základě některých těchto studií udělat představu o tom, jaká je situace LGB vyučujících na školách.

V anglicky mluvícím prostředí – především pak ve Spojených státech amerických — vzniklo mnoho odborných článků a studií, které se přímo či nepřímo dotýkají této problematiky. Smith (2007) srovnávají různé typy studií k tomuto tématu a uvádějí, že stejně jako v případě neheterosexuálních studentů je i pro neheterosexuální vyučující důležitá atmosféra na škole a vztahy v pedagogickém sboru a také vztahy mezi vedením školy a pedagogickým sborem. Toto potvrzují i další studie z Německa (Müller, 2011) a z Kanady (Tompkins, 2019). Přijímající a podporující prostředí je, jak jsem již uváděl v kapitole o individuálním vývoji ne-heterosexuality, zásadním aspektem k úspěšnému coming outu. Úspěšný coming out má podle výzkumů (Smith, 2007; Lineback, 2016) za následek menší míru stresu na pracovišti a s tím spojenou větší spokojenost se současným pracovním místem.

Ve výzkumu (Lineback, 2016) však LGB učitelé často zmiňují, že se bojí možného ostrakizování a diskriminace na základě jejich sexuální orientace. Kolegové i studenti se mohou (často i hlasitě) vymezovat vůči LGBT+ lidem, a pokud by LGB vyučující v tomto prostředí vyšel ven se svou sexuální orientací, mohlo by to ovlivnit jeho autoritu ve třídě a další procesy související s prací učitele. Tento strach z „odhalení“ může následně ovlivňovat i osobní život. Např: „(...) preferuji nakupovat daleko od školy, protože obvykle chodím na nákupy s přítelkyní. Moc ráda se mě dotýká a drží mě za ruku... kolem je asi 50 dětí... nerozumí tomu“ (Lineback, 2016. s. 602). Podle Wright & Smith (2013 s. 8) je homofobie na školách velkým problémem. „59 % LGBT vyučujících slýchává homofobní poznámky od ostatních vyučujících (...) pouze 5 % neslyšelo nikdy homofobní poznámku od kohokoliv z pedagogů.“

Z těchto čísel a statistik zjišťujeme, že situace LGB učitelů není úplně růžová, jak se na první pohled může zdát. Lineback (2016, s. 603) uvádí ve své studii příklady, kdy byli LGB vyučující vystaveni urážkám a diskriminaci ze strany žáků, právě kvůli své orientaci. „Viděl jsem je, jak mě napodobují, takovým způsobem, že to zdůrazňovalo moji homosexualitu.“ Objevil se také případ diskriminace ze strany vedení školy – „Liz se podělila o příběh, kdy jí vedení zamítlo

volno, když se potřebovala postarat o svou ženu po náročné operaci na základě toho, že v tomto státě není uznávána jako legitimní člen rodiny.“ A dokonce i případ útoku ze strany rodičů žáků: „řekla jsem tomu tatínkovi: „Opravdu budete mlátit ženu tady před těmi dětmi?“ A on odpověděl: „Vy nejste žena, jste lesba.“ (pozn.: originální text je v anglickém jazyce, kde je použito slovo „dyke“, což je slangový hanlivý výraz pro lesbu). LGB vyučující se tak nemusí cítit vůbec dobře na škole, kde nejsou LGBT+ lidé dobře přijímáni, což jen potvrzuje myšlenky, které jsem uváděl výše – že rozhodující roli hraje atmosféra na škole a vzájemné vztahy. LGB vyučující však bývají velmi citliví vůči jakýmkoliv urážlivým výroky vůči LGBT+ lidem, o to větší je potom frustrace, když tyto výroky a nadávky slychají v práci často a mnohdy se vnitřně sami sebe ptají, zda má vůbec smysl zasahovat, jelikož se potom mohou cítit ještě hůře. Pokud ale ke coming outu dojde, může se takový vyoutovaný LGB vyučující stát vzorem (tzv. „role model“) pro LGB studující, kteří si zrovna coming outem procházejí. Tento vzor je velice žádoucí a může mít vliv nejen na well-being, ale také na školní výsledky LGBT+ studujících (Lineback S., et. al. 2016).

A jaká je situace v českém prostředí? Na to bohužel odpověď nemáme. Zatímco v zahraničí, jak jsme si právě ukázali, existuje spousta článků a studií k tomuto tématu, v českém prostředí se tématu LGB vyučujících věnují místy některé závěrečné práce na vysokých školách, ale jinak je zde absolutní absence odborné literatury. Nicméně i z těchto závěrečných prací můžeme vyčíst, že zkoumání této problematiky může být i v našich podmínkách složité.

Podle Podaného (2017):

Ačkoliv mi byla přislíbena spolupráce mých známých, kteří jsou homosexuálně orientovaní a vyučují buď na 2. stupni základních škol nebo na středních školách, většina z nich posléze spolupráci odmítla s odůvodněním, že se bojí poklesu autority u žáků či možných komplikací ze strany rodičů žáků. (s. 38).

Podaný, který se problematikou homosexuálních učitelů mužů zabýval z pohledu žáků, vytvořil výzkum formou dotazníků mezi žáky, který následně doplnil rozhovory se dvěma vyučujícími. Jak ale čteme z výše citovaného odstavce, sběr dat i v rámci takového malého výzkumu byl velmi náročný. Zmíněny jsou právě obavy, na které jsem již upozorňoval u zahraničních výzkumů – tedy pokles autority u žáků a případně problémy ze strany rodičů.

Jaké jsou ale zkušenosti homosexuálních vyučujících – mužů i žen – na českých základních školách? Jsou tyto obavy v českém prostředí opodstatněné? Mají čeští homosexuální vyučující zkušenosti s diskriminací či homofobními narážkami z řad žáků, rodičů či kolegů? Může být

vůbec jejich odlišná sexuální orientace v českém školství přínosná, nebo je jen zbytečnou překážkou? Na tyto a další otázky jsem se rozhodl hledat odpovědi v rámci svého výzkumu pro tuto bakalářskou práci.

II. Praktická část

4. Cíle výzkumu

Cílem mého kvalitativního výzkumu, který realizuji v rámci této práce, je odpovědět na několik zásadních otázek souvisejících se zkušenostmi homosexuálních vyučujících v českém prostředí. Především, jak homosexuální vyučující nakládají ve své pedagogické praxi se svou sexuální orientací. Od tohoto se poté odvíjí několik dalších dílčích otázek:

Jak vnímají homosexuální vyučující svou sexuální orientaci ve vztahu k pedagogické praxi?

Jak moc jsou otevření homosexuální vyučující v pracovním prostředí se svou orientací?

Jsou v této otevřenosti rozdíly ve vztahu ke kolegům, k žákům a k rodičům?

Potýkají se homosexuální vyučující v pracovním prostředí s nějakými problémy souvisejícími s jejich orientací?

Kromě toho bych rovněž svým výzkumem rád přispěl ke zmapování situace ne-heterosexuálních pedagogů na českých školách, jelikož se stále jedná o málo prozkoumanou oblast.

5. Metodologie – technika sběru dat

Na úvod bych rád zdůraznil, že v následujících kapitolách budu pro zjednodušení používat pojem „informant“ pro účastníky výzkumu jak mužského, tak ženského pohlaví a genderu. Pod tímto označením „respondent“ se proto budou skrývat pojmy „informant“ a „informantka“.

Pro tento výzkum byla zvolena kvalitativní metoda výzkumu formou rozhovorů. Protože realizace tohoto výzkumu probíhá v době zatím největšího lockdownu kvůli pandemii nemoci Covid-19, probíhaly rozhovory online formou přes platformu Google Meet. Z technických důvodů jsem netrval na tom, aby měli informanti po celou dobu rozhovoru zapnutou kameru (ne u všech informantů to z důvodu slabého internetového připojení bylo možné), musím ale říct, že každý z informantů si alespoň na malou chvíli kameru zapnul. Pozoroval jsem, že některým informantům se s vypnutou kamerou mluvilo lépe, jelikož vypnutá kamera je mohla

udržovat částečně v anonymitě. Na tomto místě je nutno uvést, že celou dobu během zpracovávání této práce pracuji s tím, že sexuální orientace je věcí soukromou a ne každému může být příjemné o sexuální orientaci otevřeně mluvit. Na tento fakt jsem myslel i při sestavování struktury rozhovoru, neboť pro pochopení motivů současného jednání informanta na poli sexuální orientace bylo nutné se ptát i na věci z jeho soukromého života, především na coming out v rámci rodiny a známých, současný partnerský život a vzpomínky na základní a střední školu.

Samotný rozhovor byl strukturovaný, nicméně struktura nebyla pevná a odvíjela se od odpovědí informanta, kdy jsem se poté případně doptával na konkrétní situace. Rozhovor byl členěn do čtyř částí a ke každé části jsem měl připravenou sadu otázek, které jsem vybíral podle toho, jak se rozhovor odvíjel a co již informant zodpověděl. Tyto jednotlivé části rozhovoru jsou:

1) pedagogická praxe a současný život informanta, 2) Coming out informanta (osobní, v rámci rodiny a přátel), 3) Coming out informanta v pracovním prostředí, 4) Postavení homosexuálních vyučujících v českých školách.

1) Pedagogická praxe a současný život

Na jakém typu školy učíte? Jde o státní nebo soukromou školu?

Učíte na 1. nebo 2. stupni?

Jaké předměty učíte?

Jak dlouho už učíte?

Jakou VŠ a obor jste vystudoval(a)?

Chtěl(a) jste se vždycky stát učitelem (učitelkou) nebo jste k tomu dostal(a) nějak jinak?

Co Vás vedlo k tomu, stát se učitelem (učitelkou)?

Jste jako učitel spokojený?

Na jakých typech škol učíte/jste učil(a)?

Mají dnešní děti podle Vás ve škole dostatek informací ohledně homosexuality?

Povězte mi něco o Vašem partnerském soužití. Máte stálého partnera (partnerku)?

Pokud ano: Žijete ve společné domácnosti?

Pokud nežijete ve společné domácnosti, jak často se vídáte?

Zná se Vaše rodina s vaší(m) partnerem (partnerkou)?

Znáte se Vy s rodinou vašeho (vaší) partnera (partnerky)?

Znají se Vaši kolegové s Vaším partnerem (partnerkou)?

2) Coming out informanta

Kdy jste zjistil(a), že jste homosexuálně orientovaný(á)?

Pověděl(a) jste to své rodině?

Pověděl(a) jste to svým kamarádům?

(V případě že by informant udělal coming out na základní nebo střední škole):

Jak vzpomínáte na svou základní a střední školu?

Zažil(a) jste na základní nebo střední škole v souvislosti s Vaší orientací nějaké nepříjemné situace?

Zažil(a) jste nějaké příjemné a přijímající situace v souvislosti s Vaší orientací?

(V případě, že by informant udělal coming out např. až na vysoké škole či později):

Jak vzpomínáte na svou základní a střední školu?

Znal jste na základní nebo střední škole někoho (např. spolužáka nebo spolužačku), o které(m) se vědělo, že je homosexuálně orientovaný/á?

Byl(a) jste někdy svědkem nějaké nepříjemné (nebo naopak příjemné a přijímající) situace v souvislosti s orientací onoho/oné spolužáka/spolužačky?

3) Coming out v pracovním prostředí

Vědí Vaši kolegové o Vaší orientaci?

a) Pokud ano

Řekl(a) jste jim to sám/sama nebo se to dozvěděli jinou cestou?

Vědí o Vaší orientaci všichni kolegové nebo jen někteří? Pokud jen někteří, proč?

Jak to přijali?

Setkal(a) s nějakou formou urážek nebo problémů ze stran kolegů nebo vedení školy?

Změnilo se pro Vás nebo něco ve vztazích v učitelském sboru poté, co se ve škole o vaší orientaci dozvěděli?

b) Pokud ne

Z jakého důvodu jste se jim nesvěřil(a)?

Máte obavy, že by to mohlo způsobit problémy?

Slýcháte od kolegů nevhodné poznámky na adresu homosexuálů? Jak často?

Bylo pro Vás důležité, aby to kolegové věděli?

Je někdo z Vašich kolegů homosexuál?

a) Pokud ano

Jak jste se to dozvěděl(a)? Řekl Vám to kolega(kolegyně) sám(a) nebo jste se to dozvěděl(a) jinou formou?

Víte o nějakém problému v zaměstnání, který měl Váš kolega kvůli sexuální orientaci?

Vědí Vaši žáci, že jste homosexuál?

a) Pokud ano,

Řekl(a) jste jim to sám/sama nebo se to dozvěděli jinou cestou?

Jak to přijali? Vedli jste o tom ve třídě diskusi?

Setkal(a) jste se někdy ze strany žáků s nevhodnými narážkami vůči Vaší sexuální orientaci? (Pokud ano, jak jste to řešil(a)?)

Svěřil se Vám někdy nějaký žák s tím, že je homosexuál?

b) Pokud ne,

Z jakého důvodu jste se jim nesvěřil(a)? Považujete za zbytečné, aby to žáci věděli nebo máte obavy, že by to mohlo způsobit problémy?

Vědí o Vaší orientaci rodiče Vašich žáků? Ví to většina rodičů nebo jen několik málo rodičů?

a) Pokud ano,

Setkal(a) jste se s nějakou formou urážek nebo s problémem vůči Vaší sexuální orientaci od někoho z rodičů žáků? Řešil(a) jste tuto situaci s vedením školy? Jak vedení zareagovalo?

4) Postavení homosexuálních vyučujících v českých školách

Myslíte, že je Vaše sexuální orientace při pedagogické praxi něčím přínosná? Nebo naopak pro Vás představuje určitou překážku?

Máte pocit, že je na homosexuální učitele nahlíženo jinak, než na heterosexuální učitele?

Jak to podle Vás asi mají ostatní homosexuální učitelé a učitelky? Znáte někoho takového?

Přál(a) byste si, jako homosexuální učitel/učitelka, aby něco fungovalo jinak?

Z těchto rozhovorů byl se souhlasem informanta pořízen audio záznam, který byl následně přepsán do písemné podoby, která tvoří přílohu této bakalářské práce. Přepisy rozhovorů byly dále zkoumány pomocí tematické analýzy.

6. Výzkumný soubor

Pro tento výzkum jsem hledal informanty libovolného věku, pohlaví a genderu pracující na pozici vyučujících na českých základních školách nebo na školách odpovídajícího stupně vzdělávání (víceletá gymnázia, speciální školy a alternativní školy, které navštěvují studující ve věku 6-15 let). Snažil jsem se o to, aby byl věkový rozptyl co největší a aby se jednalo o různorodé typy základních škol napříč celou Českou republikou. Rovněž jsem měl zájem na tom, aby byl, pokud možno, rovnoměrný počet mužů a žen, což se úplně nepodařilo. Jelikož v době realizace tohoto výzkumu čelí svět pandemii nemoci Covid-19, hledal jsem vhodné informanty pomocí sociálních sítí – konkrétně přes Twitter. Přes Twitter mě následně oslovila organizace Učitelská platforma, která mou výzvu dále sdílela v několika skupinách sdružující učitele na sociální síti Facebook. Jelikož jsem počítal s tím, že ne každý bude ochoten prozradit svou sexuální orientaci na sociálních sítích tím, že odpoví veřejným komentářem pod příspěvkem, připojil jsem k těmto příspěvkům i svůj fakultní e-mail s tím, že mě informanti budou moci kontaktovat i pomocí něj. Za zmínku určitě stojí, že jak na Twitteru, tak v učitelských skupinách na Facebooku se objevily nenávistné komentáře. Ačkoliv se tyto komentáře snažily popřít smysl a přínos mé práce, mě osobně naopak utvrzovaly v přesvědčení, že toto téma je důležité a že jeho výzkum má smysl.

V horizontu několika týdnů se mi podařilo získat celkem devět informantů, kteří se pod zárukou anonymity uvolili se se mnou setkat při online rozhovoru. Rád bych nyní v krátkosti všechny informanty představil. Veškerá jména informantů byla změněna.

Informant č. 1 – Vendy

Vendy je mladá čtyřicetiletá žena, která v letošním školním roce nastoupila do učitelké praxe. Učí na základní škole v Praze angličtinu, převážně na prvním stupni. V současné době také dodělává magisterské studium angličtiny. Spojil jsem se s ní přes její přítelkyni, která se mi ozvala přes Twitter. Vendy se svou přítelkyní žijí společně, v registrovaném partnerství ale zatím nejsou. Vendy se stala učitelkou na popud své třídní učitelky ze střední školy, která ji nabádala, ať jde učitelství zkusit, protože se jedná o perspektivní obor. S problémy v pracovním prostředí kvůli své orientaci se nesečkala, vnímá ale určité vědomostní nedostatky pedagogů právě v oblasti genderu a genderové stereotypizace.

Informant č. 2 – Tadeáš

Tadeáš vyučuje německý jazyk na malé základní škole v severočeském pohraničí. Je mu pouhých 21 let a momentálně studuje právní vědy. Na učitelkou pozici se dostal zcela náhodou přes bývalou učitelku, která se nedávno stala ředitelkou základní školy, a jelikož jí chyběl člověk na němčinu, vzpomněla si na Tadeáše, oslovila jej a on souhlasil. V učitelství dlouhodobě zůstat neplánuje, jelikož studuje jiný obor, a podle jeho vlastních slov by jej to stejně přestalo bavit. V současné době je již dva roky bez partnera. O jeho orientaci kolegové i žáci vědí, vůči své orientaci se nesečkala se žádnými narážkami.

Informant č. 3 – Jan

Jan vyučuje na pražské základní škole hudební výchovu a kromě toho se věnuje také divadelnímu umění a zpěvu. Je mu třicet jedna let a v současné době nemá stálého partnera. Vystudoval střední pedagogickou školu a také konzervatoř. S posměšnými narážkami vůči LGBT+ lidem se setkal již v době, kdy on sám navštěvoval základní školu, a i prostředí ve své současné práci vnímá jako problematické, jelikož se setkal s nevhodnými narážkami a kyberšikanou ze strany studentů kvůli své orientaci. Tu vnímá jako ryze soukromou věc, a to, že to studenti vědí nebo že si to myslí, se mu nelíbí. Umělecké prostředí hodnotí jako více tolerantní než školní prostředí.

Informant č. 4 – Marek

Marek, ačkoliv je původně druhostupňovým učitelem, učí momentálně už několik let na prvním stupni na malé vesnické škole ve Zlínském kraji. Vystudoval Český jazyk a Speciální pedagogiku. Je mu čtyřicet pět let a učí téměř celý život, kromě sedmileté pauzy, během které pracoval v jiných oborech. Marek pochází z učitelské rodiny a učitelem chtěl být od malička. Se svou sexuální orientací je v pracovním prostředí velmi otevřený, což je podle něj dáno i tím, že jsou na malé vesnici a všichni se tam znají. Má také bohaté zkušenosti s výukou sexuální výchovy na druhém stupni ZŠ. S homofobními narážkami se za dobu své praxe nesetkal. V současnosti žije bez partnera.

Informant č. 5 – Táňa

Táně je třicet čtyři let a vyučuje na alternativní škole typu Montessori ve východních Čechách. Vystudovala Český jazyk a ZSV a po zkušenosti s prací ve školce, kde podle jejích slov nebylo tolerantní prostředí a jakákoliv odlišnost byla problematická, nastoupila do Montessori školy, kde je prostředí podle jejího názoru velmi tolerantní, což je dáno právě specifickostí tohoto systému a jinak smýšlejícími rodiči. Táňa žije s registrovanou partnerkou (o které se během celého rozhovoru vyjadřovala jako o manželce) a v současné době mají miminko, se kterým je Táňa na mateřské dovolené. S její partnerkou se znají kolegové i děti a nezaznamenala žádné negativní reakce, maximálně byli někteří žáci překvapeni.

Informant č. 6 – Šimon

Šimon působí jako učitel přírodních věd na víceletém gymnáziu ve Středočeském kraji. Kromě toho se věnuje dětem i v rámci volnočasových aktivit – především pak ve skautském oddíle. Původně se chtěl stát lékařem, ale jelikož mu několikrát nevyšly přijímací zkoušky, dal se na učitelskou dráhu, kde je, dle vlastních slov, velmi spokojen. Šimonovi je dvacet sedm let a má stálého partnera, ovšem ve společné domácnosti zatím nežijí. Svou sexuální orientaci nikomu nesděljuje, ale jelikož se s tím zároveň netají, chodí s partnerem za ruku a přidává s ním fotky na sociální síť, myslí si, že si žáci i kolegové domysleli, že je gay. S homofobními narážkami se nesetkal.

Informant č. 7 – Klára

Klára je dvacet osm let a učí v Praze na základní škole tělesnou, výtvarnou a občanskou výchovu. Učí jak na druhém, tak na prvním stupni. Její učitelská praxe je krátká, učí pouze rok a půl. V současné době dálkově dodělává navazující magisterské studium. Učitelkou nikdy být nechtěla, ale po zkušenosti s prací jako trenérka si k tomu našla cestu. Žije s partnerkou, se

kteřou bude mít v létě svatbu. Při studiu na střední škole se setkala s poznámkami vůči své orientaci, celkově však zkušenost se svou orientací v rámci studia na střední škole hodnotí pozitivně, jelikož její ročník navštěvovalo velké množství neheterosexuálních lidí. Její žáci o její sexuální orientaci vědí, zatím s ní však o tom nemluvili. Zároveň se setkává s určitým odstupem ze strany některých kolegů, obzvláště v situacích, kdy mluví o své partnerce. Problémy podle ní neleží v profesi samotné, ale spíše v celkovém pohledu na homosexualitu ze strany společnosti.

Informant č. 8 – Denis

Denisovi je čtyřicet šest let a učí na dvou severočeských školách (ZŠ a gymnázium) anglický jazyk. Jeho učitelská kariéra je velmi dlouhá, ve školství pracuje již přes dvacet let, kromě několikarocní pauzy, kdy byl dlouhodobě v zahraničí. V současnosti navazuje nový partnerský vztah. O jeho sexuální orientaci v práci vědí, jelikož žije na malé vesnici. Již několik žáků se mu svěřilo, že se hledají nebo že si nejsou jistí svou sexuální orientací. Denis má ale obavy se o sexuální orientaci bavit se žáky více, jelikož jsou, podle jeho slov, na tenkém ledě a mohl by se objevit problém ze strany některých rodičů.

Informant č. 9 – Dan

Danovi je dvacet šest let a působí jako speciální pedagog na škole, která se specializuje na žáky, kteří jsou nějakým způsobem znevýhodněni. Jeho úvazek se sestává z předmětů speciálně pedagogické péče. K učitelství tihl od mala, ale vždy to pro něj byla jen jedna z variant. Při studiu na základní a střední škole si všiml homofobních narážek pouze vůči gayům, nikoliv vůči lesbám. Nedávno uzavřel s partnerem registrované partnerství, což bylo zároveň bodem, kdy se o jeho orientaci začalo na škole více šuškat. S negativními narážkami se zatím neseťkal, očekává ale, že se dříve či později objeví.

7. Výsledky výzkumu

Jak jsem již uvedl v kapitole č. 5, pro svůj výzkum využívám metodu tematické analýzy, která spočívá v kategorizaci rozhovorů – tedy rozdělení na části a následné hledání společných témat napříč všemi rozhovory a hledání souvislostí mezi nimi. V následující kapitole představím jednotlivá témata. Kromě nich beru při analýze v potaz i další údaje, jako je věk informanta, délka jeho pedagogické praxe, kde rozlišuji období do tří let praxe (kam spadá Vendy, Tadeáš a Klára) a nad tři roky praxe (kam spadají všichni ostatní). Tato hranice na třetím roku délky

pedagogické praxe je důležitá v tom, že jak jsem již vysvětloval v teoretické části práce v kapitole o Osobnosti učitele, třetí rok pedagogické praxe je právě ta hranice, kdy již bývá vyvinutá učitelova profesní identita.

Témata jsem pro přehlednost rozdělil na témata dotýkající se osobního života a témata dotýkající se profesního života, která jsem dále dělil podle vztahů ke kolegům v práci a k žákům, případně k rodičům žáků, jelikož se již v průběhu rozhovorů ukázalo, že situace mezi kolegy v pracovním kolektivu je jiná než situace ve vztahu k žákům.

7.1. Témata osobního života

Začneme osobní rovinou. Jelikož kromě Tadeáše a Kláry, kteří se vyoutovali na střední škole, se všichni ostatní informanti vyoutovali až v dospělosti – tedy na vysoké škole nebo ještě později – rozhodl jsem se začít u témat, která se dotýkají doby, kdy informanti navštěvovali základní a střední školu. Zde rozlišuji tři témata:

- Smáli se mu, protože byl jiný
- Za nás to bylo tabu
- Změnila jsem její názor

1) Smáli se mu, protože byl jiný

Všichni informanti se během svého studia na základní a střední škole setkali s nadávkami, které zároveň slouží jako vulgární označení pro neheterosexuální osoby. Často si tak spolužáci nadávali navzájem, bez toho, aniž by jim docházelo, jaký podtext tato slova mají. Ne vždy také spolužáci znali pravý význam těchto slov – znali je pouze jako nadávku a jako tu je i používali.

„Kluci na základce se takhle navzájem sobě smějou. Ale že by to bylo vyloženě vůči někomu konkrétnímu, to ne. To jsem nezažila.“ (Vendy).

Menšina informantů se setkala se situací, kdy byly nadávky namířené vůči někomu konkrétnímu. Tento terč nemusel být nutně homosexuálně orientovaný člověk, mohl se jím stát téměř kdokoli, kdo se nějakým způsobem odlišoval nebo nezapadal do genderových stereotypů.

„Tím terčem byl opravdu vždycky někdo, o kom se proslýchalo, že by mohl být homosexuál. Nebo stačilo, že se bavil s holkama. Nebo že se mu líbila hudební skupina, která byla podezřelá. Nebo se zastal někoho, kdo se nevysmíval takovému člověku... nebo jsem já třeba nehrál fotbal. Už jen to, že jsem nehrál fotbal, nebylo normální. Někteří kluci, co ho neměli rádi, předstírali, že ho mají rádi.“ (Denis).

Je zajímavé to, že z výpovědí informantů se dá vyčíst, že mnohem častěji viditelné je to, že tyto útoky bývají obvykle namířené vůči klukům. Explicitně toto zmínil pouze Dan, který popisuje svou zkušenost z církevní školy.

„A od spolužáků byly občas posměšky (pozn.: vůči LGBT+ lidem) ... ale já jsem se k tomu často přidal (smích). Já jsem si z toho dělal spíše srandu, protože o mně to nikdo nevěděl (...) Tam byly posměšky spíše vůči buzičkám nebo tak, ale s holkama se jednalo podle mě v pohodě.“ (Dan).

Všimněme si, že Danova výpověď je o homonegativitě, která je navíc v prostředí církevní školy ještě umocněná. Právě toto negativně namířené prostředí může vést k internalizaci homofobie nebo mohou také někteří studující pod tlakem okolí zastávat homofobní postoje z obavy, aby se sami nestali terčem.

V jednom případě byla šikana namířená přímo vůči informantovi, konkrétně vůči Janovi. Jan byl obětí šikany právě z výše uvedeného důvodu – nezapadal do stereotypní mužské genderové role, protože se ve volném čase věnoval uměleckým činnostem. Jelikož tato šikana byla dlouhodobá, její následky jdou vidět i v tom, jak Jan pracuje se svou orientací ve své současné pedagogické praxi (viz dále).

2) Za nás to bylo tabu

Věkově starší informanti, konkrétně Jan, Marek, Táňa a Denis, uvádějí, že v době svého studia na základní a střední škole neměli k tématu jiných sexuálních orientací prakticky žádné informace. A když už se něco našlo, jednalo se spíše o nějaké útržky. Tuto tabuizaci vnímají zpětně především ti informanti, kteří část základní či střední školy navštěvovali před rokem 1989.

„Ve škole na základce o tom vůbec nepadlo ani slovo. Na střední na téma sexualita nepřišla v žádném předmětu vůbec řeč, takže co si člověk sám nějakým způsobem někde nevyšťoural, tak to nevěděl.“ (Marek).

Po roce 1989 se téma sexuality začalo na školách pomalu otvírat, neustále však kolem panovalo jakési neznámo, které podle slov některých informantů může přetrvávat i do dnešních dní. I to mohlo vést k tomu, že byla homosexualita prezentována negativně.

„...jsem se dívala do svého sešitu ze střední a objevila jsem tam zápisky z hodin občanky, kde jsme se učili o tom, že homosexualita je odchylka od normálu. Nevím teď, jak to tam bylo přesně pojmenované, ale zarazilo mě to, že to tam bylo prezentováno negativně.“ (Táňa).

Právě tabuizace těchto témat v době vlastního studia na základní a střední škole může vést k tomu, že tito informanti ve své pedagogické praxi vnímají nutnost osvěty a otevření diskuze o těchto tématech. Oni sami jsou potom při své pedagogické praxi se svou sexuální orientací spíše otevření. Velkou roli na této otevřenosti ovšem hraje to, zda byli oni sami terčem homofobní šikany.

3) Změnila jsem její názor

I mladší a začínající učitelé se při svém studiu na základní a střední škole setkávali s posměšky vůči LGBT+ lidem, je nutno ovšem zdůraznit, že to nebylo tolik časté. Tyto posměšky byly ovšem velmi zraňující v době, kdy si mladý člověk procházel coming outem.

„...slychal jsem ty vtípky a urážky na homosexuály i bohužel právě ze strany učitelů, což je teda naprosto nejhorší, nějaký ten vtípek nebo takové to, jak říknou „normální lidé“, a ty si pak myslíš, že jsi nenormální.“ (Tadeáš).

Často se pak tito informanti nebáli měnit názory svých spolužáků či vyučujících. Tadeáš si potom našel přítele, který byl ze stejné školy, a byl příjemně překvapen pozitivními reakcemi některých pedagogů.

„Příjemné bylo i ze strany spousty učitelů to, že když jsem chodil s tím přítelem, tak spousta učitelů říkala, jak nám to spolu sluší, a jak nám to strašně přejí.“ (Tadeáš).

Docela specifickou zkušenost má Klára, kde z devadesáti lidí v ročníku jich bylo deset LGBT+ lidí, což je poměrně značný počet. Klára se podle vlastních slov snažila některým spolužákům vysvětlovat, že některé otázky a poznámky nejsou vhodné. Svým vystupováním se jí dokonce podařilo na vysoké škole změnit názor spolužačky, která to té doby vystupovala silně proti LGBT+ lidem.

„Že jsem homosexuál, se dozvěděla asi až po čtyřech měsících a říkala mi, že když ona byla na základce, tak na to měla velmi striktní a negativní názor, a že celou dobu se o tom hádala s třídní učitelkou, že je to špatně, že půjdeme do pekla. Pak poznala mě a tím, že to o mně nevěděla, tak zjistila, že jsem úplně v pohodě normální člověk a to, že se se mnou potkala a že mě zná, tak jí strašně změnilo pohled celkově na naši komunitu.“ (Klára).

Právě možnost změnit názory lidí a přispět tak k pozitivnímu klimatu pro LGBT+ lidi na škole může být dalším střípkem k tomu, že jsou mladší učitelé se svou sexuální orientací otevřenější nejen v osobním, ale i v profesním životě, a že se nebojí svou náklonnost k partnerovi stejnému pohlaví projevit na veřejnosti.

Zkušenosti s posměšky vůči LGBT+ osobám při studiu na základní a střední škole mohly být jedním ze střípků, které vedly k pozdržení coming outu, či k rozhodnutí pokusit se homosexuální orientaci „přebít“ nebo prostě a jednoduše zkusit navázat milostné vztahy i s opačným pohlavím. I tabuizace témat mohla přispět k tomu, že z důvodu nedostatku informací si informant prošel coming outem až v pozdějším věku, zatímco předtím se pokoušel navázat heterosexuální vztahy. Zde se otvírá téma Zamiloval jsem se a bylo to hned, kdy vlastně k přijetí vlastní sexuální orientace pomohla milostná zkušenost (ať už současná či minulá) s osobou stejného pohlaví.

„Dlouho jsem žil s holkama a potom až někdy ve třiceti, dvaatřiceti, kdy jsem poznal chlapa, se kterým jsem začal komunikovat a zjistil jsem, že si s ním píšou tak, jak jsem si do té doby psal jen s ženskýma, takže tak jsem si uvědomil, že jsem fakt asi jiný a začal to řešit.“ (Marek).

Navázání první stejnopohlavní známosti pomohlo v některých případech také rodinám přijmout informantovu homosexualitu, a to i v prostředí, které můžeme považovat za konzervativní.

„Ale v tom našem prostředí to úplně tak nešlo. Takže to trvalo a vlastně dokud nepoznali mého současného partnera, tak se s tím nijak moc nesmířili. Teď už dobrý snad.“ (Dan).

Právě současný partnerský život je další z aspektů, který jsem při analýze rozhovorů musel brát v potaz, jelikož se promítá i do vztahů na pracovišti. V době, kdy jsem s informanty dělal rozhovory, mělo celkem 6 informantů stálého partnera nebo se jim právě rodil nový partnerský vztah (z toho dva informanti – Táňa a Dan jsou v registrovaném partnerství) a ostatní tři informanti jsou bez partnera.

7.2. Témata profesního života

7.2.1. Vztah ke kolegům

Nyní přejdeme k profesnímu životu. Jak jsem naznačil v úvodu k této práci, budu rozlišovat vztahy homosexuálních vyučujících směrem ke kolegům, k žákům a k rodičům žáků. Začneme vztahem ke zbytku pedagogického sboru, jelikož tato témata souvisí právě s partnerskými vztahy. Ve vztahu ke kolegům se z dat vynořila následující témata:

- Oni to prostě věděli
- Přirozené sdělení
- Generation gap
- Neoznamuji to, protože nechci vyčnívat

- Zkušenost s kolegou pomohla k akceptaci mé osoby

1) Oni to prostě věděli

Začnu tématy, která se dotýkají toho, jak se vlastně kolegové dozvěděli o homosexuální orientaci informantů. Může se to zdát nepravděpodobné, ale v některých případech informanta přechází jeho pověst. A to především na malých vesnicích.

„A jelikož jsem nikdy nebydlel na vesnici, tak ti lidi si o mně zjistili všechno a když jsem nastoupil do té školy, tak už o tom sami mluvili a přijali to perfektně.“ (Denis).

Tento fakt se nedá vztáhnout pouze na kolegy, ale i na žáky a na rodiče žáků. Ukazuje se tak, že vesnice může být mnohem tolerantnější prostředí, právě díky tomu, že se zde všichni znají, a že jak kolegové, tak především rodiče žáků vyučujícího znají osobně (a i jeho osobní stránku, nikoliv pouze profesní) a z vlastní zkušenosti tak vědí, že je to v pohodě člověk, a to, že je homosexuální orientace, je jen další vlastností daného člověka.

2) Přirozené sdělení

Rozhodně nejčastější odpovědí na otázku, jak se kolegové o tvé homosexuální orientaci dozvěděli, bylo, že to vyplynulo nějak z řeči. Žádný z informantů za kolegy nepřišel a řekl: „Já jsem homosexuál, jen abyste věděli“. Pokud měl informant stálého partnera, tak právě debata o partnerském životě byla ten moment, kdy informant řekl kolegům, že má partnera stejného pohlaví.

„Řekla jsem jim to sama, ale nešla jsem za nimi s tím účelem jako: „Já bych ti ráda řekla, že jsem lesba“. Vždycky na to přišla řeč, když jsme se bavili třeba, co doma, nebo když jsem spěchala, tak jsem řekla, že za přítelkyní.“ (Vendy).

Někdy byl momentem coming outu v rámci většiny pedagogického sboru právě moment uzavření registrovaného partnerství.

„Takhle, ono se to provalilo asi až co jsme měli tu registraci. Protože já jsem donesl zákusky a napsal jsem k tomu „svatební“, takže se to tam šušká a určitě se to ví. Ale nevím, kdo všechno to ví. Ale třeba zástupkyně, tak ta mě teď nedávno zastavila, dala mi kafe, a řekla „Dejte si doma s partnerem“ a té jsem to neříkal. Takže asi to ví všichni.“ (Dan).

3) Generation gap

Nikdo z informantů neudělal žádný velký coming out před celým pedagogickým sborem. Prakticky ve všech případech se informanti vyoutovali některým z kolegů, které bych si dovolil

nyní označit jako „důvěrníky“ a až poté případně následoval coming out v rámci pedagogického sboru. V některých případech informanti tuto informaci sdělili sami, jinde se naopak přirozeně rozšířila, aniž by to informant nějak dále řešil. Kdo jsou ale tito „důvěrníci“? Na základě rozhovorů bych tyto důvěrníky rozdělil na dvě skupiny – lidi z kabinetu a (co je také častější) a vyučující v podobném věku, jako je informant, což jsou také zároveň velmi často lidé, se kterými se informant setkává i mimo práci.

„Celkem třem kolegům jsem to řekl osobně, ale ty považuju spíše za přátele než za kolegy.“ (Šimon).

Někteří informanti se snaží být před věkově staršími kolegy opatrní nebo naopak pozorují, že si tito kolegové drží určitý odstup, vždy, když informant mluví o svém partnerovi nebo o homosexualitě.

„A u některých starších kolegyně jsem viděla, že to úplně není téma, o kterém by se bavily nebo by se do toho chtěly zapojit. (...) Neřekla bych, že by jim to bylo nepříjemné... ale když jsme byli ve větší skupince učitelů a bylo tam víc lidí, tak po nějakém takovém rozhovoru nebo když jsem se bavila o partnerce, tak od rozhovoru ustoupily a bavily se jinde. Ale bylo vidět, že je to na popud toho, co jsem řekla.“ (Klára).

Podle Vendy je určitá generační propast mezi staršími a mladšími učiteli a částečně i mezi žáky. Protože mladší generace více řeší genderové otázky a otázky jinakosti, což potvrzuje i Denis. K tomuto se ale ještě blíže vrátím v tématech týkajících se žáků.

4) Neoznamuji to, protože nechci vyčnívat

V některých případech zase informanti, s výjimkou důvěrníků, o své orientaci mezi kolegy nemluví, protože vyčnívat nechtějí. Zde bych vyčlenil dvě subkategorie. Jednu tvoří lidi, kteří nemají potřebu to v pracovním prostředí říkat a řešit, v osobním životě jsou ale naopak otevření a je jim jedno, zda se to kolegové dozví. Druhá skupina svou orientaci aktivně tají i před kolegy, což může být dáno mimo jiné taky nekvalitními vztahy na pracovišti. Toto je i případ Jana, kde může hrát svou roli i zkušenost se šikanou v minulosti, právě kvůli tomu, že se odlišoval. Proto ani nyní nechce vybočovat.

„Ze všech kolegů, co tam jsem, tak jsem gay jedinej, a když vidím, jak se oblíkají ostatní – rovné kalhoty, tmavé barvy, žádné extravagantní kousky, tak prostě nemám potřebu z toho nějak vybočovat a myslím si, že to na mně není tak snadné poznat.“ (Jan).

Zatímco první kategorie nebude mít žádný větší problém s tím, kdyby se o orientaci dozvěděli žáci, druhá kategorie se naopak místy až úzkostlivě snaží utajit svou sexuální orientaci před žáky, na základě strachu před negativní reakcí nebo na základě již prožité negativní zkušenosti. K tomuto tématu se ale více rozepíšu u žáků.

5) Zkušenost s kolegou pomohla k akceptaci mé osoby

Většina informantů má v pedagogickém sboru homosexuálně orientovaného někoho z kolegů. Ne ve všech případech je tento vyučující vyoutovaný, ovšem pokud je tento vyučující se svou orientací otevřený, může to velmi pomoci při akceptaci dalšího homosexuálního vyučujícího. Někteří informanti vnímají, že minulá zkušenost s akceptací kolegy měla vliv na akceptaci jich samotných.

„Ta jeho zástupkyně, pod kterou je on, tak byla zdrženlivá, když se to dozvěděla, ale už je v pohodě. A to pomohlo i mně, že nemá teď ta druhá zástupkyně problém se mnou.“ (Dan).

7.2.2. Vztah k žákům a k rodičům žáků

Nyní se podíváme na tuto stejnou problematiku z jiného úhlu, tentokrát ve vztahu k žákům a jejich rodičům. Opět zde rozlišuji čtyři témata.

- Sexuální výchova je nedostatečná
- LGBT+ žáci
- Ředitelé mají z rodičů strach
- Mám obavy z reakcí

1) Sexuální výchova je nedostatečná

Většina informantů chce být vůči žákům se svou sexuální orientací otevřená. Nutno ovšem podotknout, že informanti zastávající cestu otevřenosti se v minulosti ani v současnosti neseťkávali s většími projevy homofobie. Je třeba zdůraznit, že žádný z informantů se nepouštěl do debaty o své sexuální orientaci se žáky z vlastní iniciativy. Tuto otázku vždy přinesli do diskuse žáci. Někteří informanti počítali s možností, že tato otázka přijde, ona však nepřišla. Jiní informanti se s otázkami na toto téma setkávají poměrně pravidelně. Proč se však informanti rozhodli být k žákům v tomto tématu otevření?

Část informantů pracuje s tím, že učitel je pro žáky vzorem. Chtějí tak žákům ukázat, že homosexuálové jsou lidé jako každý jiný, a tím pádem pomáhají potlačovat homofobní postoje a předsudky.

„Doufám, že když moji studenti budou vědět, že jsem lesba, že z nich nevyroste nějaký homofobní blbec.“ (Vendy).

Další, především starší informanti, poukazují na to, že mnoho rodičů nedokáže s dětmi o těchto tématech, která souvisí se sexem, mluvit. A jelikož na školách je sexuální výchova nedostatečná, děti jsou odsouzeni k tomu hledat si informace na internetu. A zde se zase objevují problémy s mediální gramotností, zda dítě v pubertě dokáže odlišit relevantní informace od nesmyslů. Proto by se mělo o těchto tématech na školách více mluvit, aby děti nebyly odkázány v takto důležité oblasti na internet.

„Kdyby třeba se na těch základkách víc zdůraznila ta občanská a sexuální výchova. Přijde mi to zanedbávané, a to nejen v tomto tématu (...) A tady v té sexuální výchově se taky dost opomíjí právě sexuální orientace a genderová problematika a tak. A některé děti mají rodiče, kteří tohle neuznávají a oni se pak nemají s kým o tom bavit. Sice je internet, ale zase záleží, jestli ty informace jsou relevantní. Jestli jsou ty děti schopné najít si kvalitní zdroje, což si nemyslím, že dokáží.“ (Denis).

Kromě tohoto se také objevuje názor, že rodiče neumí s dětmi o sexu mluvit nebo se tomu z různých důvodů vyhýbají, protože je toto téma pro ně tabu. Dítě je tak opět odkázáno na informace z internetu, které, jak jsem zde již uvedl, nemusí být vždy relevantní.

„Já myslím, že ani ne tabu, ale myslím si, že plno rodičů neví jak na to. Plno rodičů se s dětma vůbec nebaví, a to nejenom o sexu, ale o čemkoliv. A hodně mě to mrzí, když vidím, že i na tom prvním stupni, že když to dítě nemá, s kým si povídat, tak se pak ten rodič diví, že neví o plno věcech.“ (Marek).

Většina informantů se shoduje v tom, že reakce dětí bývají málokdy negativní. Děti bývají překvapené a zvědavé nebo to neřeší. Ovšem objevují se i podporující reakce, což svědčí o tom, co už jsem zde uváděl, že mladší generace začíná o jinakosti přemýšlet jinak než generace starší.

„Bylo vidět na nich od té doby, co to asi zjistili, se v mé třídě začalo objevovat mnohem více duhového oblečení a doplňků, což mě velmi potěšilo.“ (Klára).

2) LGBT+ žáci

Větší část informantů je otevřená k žákům nejen aby předcházela homofobii, ale také aby byli vzorem pro žáky, kteří si sami coming outem procházejí. A to nejen pro žáky v konkrétní třídě. Dělají to preventivně. Jak jsem vysvětloval v teoretické části práce, mít nějaký vzor v období coming outu může pomoci celému procesu. Člověk procházející coming outem totiž vidí, že jsou tady lidé jako on a že jsou úplně normální.

„A kdyby náhodou někdo tohle o sobě zjistil, tak by jim to mohlo pomoci, že zná mě, a že tady učím a vidí, že homosexuál je člověk jako každé jiné.“ (Táňa).

Homosexuální vyučující také může být prvním člověkem, kterému se LGBT+ studující svěří s tím, že je s ním asi něco jinak. Může také hledat u tohoto vyučujícího radu či oporu. Pokud je vyučující s vlastní orientací otevřený, je větší pravděpodobnost, že jej budou tito žáci vyhledávat, ačkoliv by se správně měli obracet např. na školní poradenské pracoviště. Denis řešil již několikrát, že jej LGBT+ žáci požádali o radu, protože si nebyli jisti svou orientací nebo se báli to říct doma. V některých případech k tomu došlo velmi originálními způsoby.

„Oni měli psát něco do angličtiny, už nevím co, a on tam napsal sáhodlouze takový... jakoby coming out, že prý jsem první, komu to řekl a že si myslí, že je něco mezi gayem a asexuálem.“ (Denis).

„Ona seděla přímo u katedry a pak se ke mně naklonila a anglicky mi řekla: „Víte, já bych chtěla, abyste mi říkal...“ ted' si nepamatuji to jméno, „jsem kluk a chtěl bych se předělat na kluka, protože jsem uvězněn v holčičím těle a třída to ještě neví a chtěl bych, abyste mi s tím pomohl“. Já si myslel v té chvíli, že si dělá srandu. Proč mi to říká takhle na hodině?“ (Denis).

Proč zde tyto příběhy uvádím? U druhé ukázky si všimněme, že je tímto sdělením Denis zaskočen. Podle svých vlastních slov mu není úplně příjemné rozebírat sexuální orientaci se žáky – a to jak soukromě, tak v hodinách, jelikož se pohybuje na tenkém ledě a je velká pravděpodobnost, že se mohou objevit stížnosti z řad rodičů (čímž se pomalu dostávám k následujícímu tématu).

3) Ředitelé mají z rodičů strach

Každý informant během rozhovoru u některé otázky uvedl, že jako problém a potenciální překážku při své pedagogické praxi představuje strach nebo možnost, že si rodiče budou stěžovat na to, že ředitel zaměstnává homosexuálního vyučujícího nebo že onen vyučující rozebírá homosexuální orientaci se žáky. Co je však zajímavé, nikdo z informantů se nesetkal s takovými stížnostmi ze strany rodičů... naopak se ale někteří informanti setkali s problémy ze strany ředitelů, kdy ředitelé argumentovali právě tím, že si rodiče mohou stěžovat.

„Přiznala jsem to té ředitelce v té škole a potom jsem zásadně změnila úpravu vlasů. A od té doby... to je moje interpretace... že se paní ředitelka připsrala a bylo mi řečeno, že mi nebude prodloužena smlouva.“ (Táňa).

Jan vidí problém v tom, že rodiče mají příliš velkou moc rozhodovat o škole, což v kombinaci s moderní výchovou k individualismu a s nízkou prestiží učitelského povolání vede k tomu, že klesá respekt žáků k pedagogům, což může vést právě i k negativním reakcím na homosexuální orientaci vyučujícího. Obzvláště, pokud se vedení snaží vycházet vstříc dětem, aby mělo co nejméně problémů s rodiči.

„A tam jednou paní ředitelka řekla: „Miláčkové, vy jste tady ve škole nejdůležitější, ne paní učitelka, vy máte největší slovo, takže kdyby se vám dělo nějaké bezpráví, tak u mě máte dveře vždycky otevřené a přijďte si postěžovat, kdo z učitelů vás zlobí.“ A tohle říkala třeba i prvňákům a před rodiči.“ (Jan).

Důvěra mezi vedením školy a vyučujícími je klíčem k pozitivní atmosféře na škole a především k řešení případných stížností rodičů souvisejících s homosexuální orientací vyučujícího. Většina informantů si je jistá, že by se jich vedení školy zastalo, pokud by měl někdo z rodičů problém s homosexuální orientací vyučujícího. A to i v případech, kdy třeba mezi vyučujícím a vedením panují spory kvůli jiným věcem. Narážíme tak na to, že vždy bude záležet na konkrétním vedení školy, jak se k tématu neheterosexuálních vyučujících staví.

„Možná už i to, že si vybíráš, kam jdeš učit... asi těžko bych šel žádat o místo na biskupské gymnázium, to by asi nebylo to pravé pro obě strany.“ (Marek).

Zde stojí za zmínku to, že alternativní školy mohou být tolerantnějším prostředím než školy státní. Je to dáno tím, že rodiče jsou jinak smýšlející už jen tím, že dají dítě na alternativní školu a jsou i tolerantnější vůči jinakosti.

„Většina těch rodičů je... jak ro říct... jinak smýšlejících, už jen tím, že dali dítě na alternativní školu. Takže oni sami mají náhled na život jinej, z pohledu většinové společnosti, a z mého pohledu jsou to mnohem tolerantnější lidi k odchýlkám od normálu. Ne všichni, ale někteří jsou rodiče dětí, které má problém, takže jejich dítě je jiné a oni tak nemají potřebu nikoho soudit.“ (Táňa).

Abych to shrnul, ve finále velmi záleží na konkrétních lidech v konkrétní instituci. Což je teze, jež se objevovala napříč výpověďmi všech informantů.

4) Mám obavy z reakcí

Právě obavy z reakcí ze strany žáků a tím pádem i ze strany rodičů jsou jedním z důvodů, proč homosexuální vyučující drží svou sexuální orientaci v tajnosti. Jak jsme si již ukázali v předchozím tématu – pokud za vyučujícími nestojí vedení školy, může mít jakýkoliv problém ze strany žáků a rodičů fatální důsledky. Část informantů se obávala možných negativních reakcí, pouze však v jednom případě k negativním reakcím skutečně došlo.

„Takže třeba ten první rok, co jsem učil, tam byl jeden deváták, který vždycky, když jsem vešel do třídy, se zeptal: „Pane učiteli, nemáte tady nějakou ledničku? Mně je hrozný teplo“ a podobné. To mi bylo tenkrát strašně nepříjemné.“ (Jan).

Ne vždy to však skončilo u verbálních útoků. Jan popisuje dále svou zkušenost i s kyberšikanou ze strany žáků.

„Najednou mi na Instagram přišla zpráva od anonymního profilu, o kterém jsem pak zjistil, že je za ním jedna žačka z té devítky. A ta mi chtěla sdílet, že nějaká jiná spolužačka založila profil, a že na ni uveřejnila moji fotku. A já, jak občas dávám fotky z koncertů, tak to byla fotka, kde jsem držel mikrofon a byla z toho udělaná fotomontáž, že v té ruce držím čuráka.“ (Jan).

Jak jsem již uvedl předtím, Jan svou sexuální orientaci před žáky tají a snaží se nevyčínat z řady, na základě minulé a i současné negativní zkušenosti. A tento strach je tím pádem oprávněný.

„Vadí mi, když si to myslí žáci nebo mě tím nějak pranýřují. Takže když oni tohle řeknou, tak se snažím začít působit víc mužně, začnu se víc hlídat, abych nedal třeba nohu přes nohu nebo jak chodím, jaké mám gesta, jestli náhodou nemám takovou tu zalomenou ruku nebo jestli nemám moc zženštilý hlas, aby ti žáci neměli podezření, že je něco jinak... a je mi to nepříjemný.“ (Jan).

Jan kromě školství působí také v uměleckém prostředí, které je podle něj mnohem tolerantnější už jen proto, že pokud má člověk na divadle nějakou roli, musí se stát někým jiným. A tato role může zahrnovat i nošení paruk či bot na podpatku. Školství naopak považuje za konzervativní a netolerantní.

8. Diskuse

Má bakalářská práce je výsledkem komparace a následné interpretace odborné literatury a kvalitativního výzkumu formou rozhovorů s devíti informanty a následné tematické analýzy těchto rozhovorů. Z hlediska limitů práce je nutné uvést, že práce vzniká v době pandemie nemoci Covid-19, kdy je na základě vládních nařízeních uzavřeno velké množství služeb.

Do těchto služeb se řadí i knihovny, tím pádem jsem při zpracovávání teoretické části práce musel vycházet pouze ze zdrojů, které byly nějakým způsobem dostupné v online podobě. Pandemie ovlivnila také realizaci kvalitativního výzkumu v rámci praktické části práce, kde se rozhovory musely přesunout do online prostředí.

Na základě výsledků výzkumu nyní pokusím odpovědět na otázky, které jsme si definovali v kapitole o cílech výzkumu.

Jak homosexuální vyučující nakládají ve své pedagogické praxi se svou sexuální orientací?

Homosexuální vyučující považují svou sexuální orientaci jako nedílnou součásti své osobní identity. Část informantů — převážně mladších — se snaží svou sexuální orientaci využít při pedagogické praxi tím, že pokud na toto téma přijde řeč, jsou k žákům otevření. Sami ale iniciativní nejsou, čekají na iniciativu ze strany žáků. Považují to za jednu z možností, jak rozšířit žákům obzory o tématu homosexuality a zároveň se pokusit předcházet homofobii a homonegativitě. Jiní vyučující nakládají se svou sexuální orientací jako se soukromou věcí, do které žákům nic není. Toto ovšem může způsobovat vnitřní dilemata a konflikty, jak jsme si prozradili v teoretické části, informanti mohou pociťovat ve své profesi těžkosti kvůli tomu, že nejsou heterosexuálové (Neary, 2013). Z mých výsledků se ukazuje, že ten z informantů, který v době, kdy on sám navštěvoval základní školu nebo střední školu, čelil šikaně právě kvůli tomu, že se odlišoval, bývá i nyní na tomto poli dost obezřetný a informaci o své sexuální orientaci si přísně hlídá.

Jak vnímají homosexuální vyučující svou sexuální orientaci ve vztahu k pedagogické praxi?

Homosexuální vyučující většinou nevnímají svou sexuální orientaci obecně jako překážku. Zvažují ovšem možná rizika, která hrozí především ze strany rodičů. Rodiče totiž mají na některé ředitele a ředitelky dost velký vliv, a pokud nemají vyučující ve vedení školy zastání, může být problém (nejen) kvůli sexuální orientaci fatální. Žádný z informantů se sice neseťkal s problémem ze strany rodičů, ale setkal se s problémem ze strany vedení, které argumentovalo právě možnou stížností ze strany rodičů. Oproti výzkumu ze zahraničí (Lineback, 2016) se tyto případy v mém výzkumu objevovaly podstatně méně. Zajímavé byly odpovědi na otázku, zda může homosexuální orientace představovat výhodu. Většina informantů zmínila, že jim jejich sexuální orientace pomáhá být více empatickými a více porozumět žákům. Rozchází se však to, odkud tato empatie pramení. Objevují se názory, že se jedná o vlastnost typickou pro LGBT+ lidi, jiný názor je ten, že zkušenost s coming outem jim pomáhá být empatickými a jiní

informanti zase mluví o vrozené dispozici. Specifický je potom vztah k LGBT+ žákům, kdy homosexuální vyučující chtějí být vzorem pro žáky, kteří si procházejí coming outem. Ne vždy je jim ovšem příjemné coming out se žákem podrobněji řešit, jelikož to naráží na již zmíněné možné problémy ze strany rodičů.

Jak moc jsou otevření homosexuální vyučující v pracovním prostředí se svou orientací?

Homosexuální vyučující jsou se svou orientací na pracovišti spíše otevření. Větší otevřenost panuje u mladších vyučujících a u vyučujících žijících v partnerském vztahu, kdy je partnerský vztah již stvrzením jejich sexuální orientace. Největší otevřenost panuje vůči kolegům, zejména kolegům věkově blízkým vyučujícímu. Pokud vyučující nejsou se svou sexuální orientací na pracovišti otevření, může to být ze dvou důvodů – nepovažují toto téma za tolik zásadní, aby to ostatní věděli, nebo mají za sebou zkušenost s negativními reakcemi nebo s útoky.

Jsou v této otevřenosti rozdíly ve vztahu ke kolegům, k žákům a k rodičům?

Ve vztahu ke kolegům jsou homosexuální vyučující otevřenější než ve vztahu k žákům nebo rodičům žáků. Většina také nemá problém být otevřená k žákům, nikdy však debaty na toto téma neinicíují sami. Sexuální orientaci považují za soukromou věc, ale pokud se žáci na ni ptají, popravdě jim odpoví. Vyučující předpokládají, že jsou-li otevření se svou sexuální orientací k žákům, budou o ní vědět i rodiče. Většina informantů – s výjimkou informantů žijících na malých vesnicích – se s rodiči osobně spíše neznají.

Potýkají se homosexuální vyučující v pracovním prostředí s nějakými problémy souvisejícími s jejich orientací?

Velkou roli ve výskytu problémů hraje konkrétní instituce a konkrétní vedení školy, s čímž souvisí i atmosféra na jednotlivé škole. Což se shoduje se závěry zahraničních studií (Müller, 2011; Tompkins, 2019). Nebyl vypořádán vztah v tom, že by míra výskytu problémů nějak souvisela s věkem informanta, regionu, ve kterém pracuje, či typu školy. Problémy se objevují spíše ojediněle, ale pokud se objevují, tak působí na homosexuálního vyučujícího velmi nepříjemně. Mezi nejčastější typy problémů, které v mém výzkumu zazněly, byly problémy ze strany vedení školy, kdy vadilo, že se vyučující příliš odlišoval, nebo se ředitel či ředitelka obával rodičů a ze strachu před ztrátou místa jim ustupoval. Dalším typem problémů byly

verbální narážky ze strany žáků a pokus o kyberšikanu. Tyto problémy ze strany žáků se vyskytují minimálně, pokud pedagogický sbor spolupracuje a mezi sborem a vedením školy panuje příjemná atmosféra.

Z mého výzkumu dále vyplývá, že velké množství studujících a vyučujících si neuvědomuje, jak podstatný význam může mít jazyk a genderová stereotypizace. Rozhodně je třeba o problematice genderu a ne-heterosexuálních orientacích hovořit v rámci učitelských skupin a zařadit výuku o těchto tématech do povinné učitelské přípravy, aby budoucí vyučující měli potřebné znalosti o tom, jak s LGBT+ studujícími pracovat. Je také potřeba zjistit, jak moc je těmto tématům věnován prostor v rámci sexuální výchovy na základních a středních školách, jelikož jak se informanti shodují, výuka o těchto tématech je nedostatečná a měla by být do budoucna posílena. Mělo by se také odbourat tabuizace těchto témat, jelikož podle některých informantů studující ocení, když se s nimi o tomto někdo baví na rovinu.

Závěrem je nutno podotknout, že k tématu homosexuálních vyučujících je možno provést další výzkumná šetření – především, jak pohlíží na homosexuální kolegy ostatní vyučující, žáci, ale také laická veřejnost. Může být také provedeno šetření o celkovém výskytu homofobie na školách – poslední takovýto výzkum byl výzkum organizace PROUD z roku 2016 a myslím si, že je potřeba tehdy získaná data aktualizovat a udělat si představu o tom, zda se na tomto poli objevuje vzestupný či sestupný trend. A tento výzkum nemusí být nutně zaměřen pouze na studující, ale i na vyučující.

9. Závěr

Má bakalářská práce se zabývala zkušenostmi homosexuálně orientovaných učitelů a učitelek na českých základních školách. Na základě odborné literatury byla představena základní fakta, související s problematikou LGBT+ a učitelstvím, na která následně navázal kvalitativní výzkum formou rozhovorů s devíti informanty. Pomocí tematické analýzy provedených rozhovorů bylo zjištěno, že homosexuální vyučující jsou se svou sexuální orientací spíše otevření a s projevy homofobie se setkávají spíše ojediněle. Homosexuální vyučující si uvědomují skutečnost, že otevřeností mohou zmírnit výskyt homofobie v řadách studujících a zároveň přímo či nepřímo podpořit studující, kteří si coming outem procházejí. Velkou roli v otevřenosti hraje ovšem vedení spolu se vztahy v pedagogickém sboru na konkrétní škole, s čímž souvisí možné problémy v případě, že by se objevila stížnost ze strany rodičů.

Použitá literatura a zdroje

§352 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., o násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci (platné znění k 1.1.2021).

§356 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb. o podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (platné znění k 1.1.2021).

Burešová A. (2017). Sexualita. In Z. Nešpor (Ed.) *Sociologická encyklopedie*. Sociologický ústav AVČR. <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sexualita>

Čechová, H. (2016). *Duhová příručka pro vyučující*, Praha.

Freud, S. (2000) *Spisy z let 1904-1905*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství.

Hartl, P. (1993). *Psychologický slovník*. Praha.

Havlíčková, E. (2021, 30. května). *Šéfredaktora gay magazínu zmlátili v centru Prahy. Spřítelem se vedli za ruku*. CNN Prima News. <https://cnn.iprima.cz/sefredaktora-gay-magazinu-zmlatili-v-centru-prahy-s-pritelem-se-vedli-za-ruku-26387>

iDnes.cz. (2021, 18. února). *Za střelení petard na účastníky Prague Pride padla podmínka a peněžitý trest*. https://www.idnes.cz/praha/zpravy/vlajka-soud-zapaleni-prague-pride.A210218_150359_praha-zpravy_pp

ILGA-Europe. (2021). *Annual review of the human rights, situation of lesbian, gay, bisexual, trans and intersex people in Europe and Central Asia covering the period of January to December 2020*. Kap. *Czechia*. https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/2021/czech_republic.pdf

Janíková, M. (2009). *Základy školní pedagogiky*. Brno: Paido.

Janošová P. (2000). *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Praha: Karolinum.

Lineback S.; Allender M.; Gaines R.; McCarthy C. J.; Butler A. (2016). „They think I am a pervert“ A qualitative analysis of lesbian and gay teachers' experiences with stress at school. *Educational studies*, 52 (6), 592–613. DOI: 10.1080/00131946.2016.1231681.

Mareš, J. (2013). *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2021). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. www.nuv.cz/file/4982/

Müller, A. (2011). *Situation schwuler Lehrer*. Berlin: GmbH.

- Neary, A. (2013). Lesbian and gay teachers' experiences of 'coming out' in Irish schools, *British Journal of Sociology of Education*, 34:4, 583-602, DOI: 10.1080/01425692.2012.722281
- Oakley, A. (2000). *Pohlaví, gender a společnost*. Praha.
- Pechová, O. (2010). Násilí z nenávisti na základě sexuální orientace. In Kolektiv autorů: *Zapomenuté oběti násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR*. Praha: Foundation "Remembrance, Responsibility and Future."
- Podaný A. (2017). *Homosexualita v profesi pedagogického pracovníka [Bakalářská práce, Ostravská univerzita]*. Portál Ostravské univerzity. <https://portal.osu.cz/wps/portal>.
- Průcha, J.; Walterová, E.; Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- Smetáčková, I. (2009). *Homofobie v žákovských kolektivech*, Praha.
- Smith, N. J.; Wright, T.; Reilly, C.; Esposito, J. (2007, 25. 3.) *A National Study of LGBT Educators' Perceptions of Their Workplace Climate*. Annual Conference of the American Educational Research Association, New York.
- Spilková, V. & Vašutová, J. (2008). *Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání výzkumný záměr: úvodní teoretická a metodologická studie*. Praha: PedF UK.
- Steffy, B. E. & Wolfe, M. P. (2001). A Life-Cycle Model for Career Teachers, *Kappa Delta Pi Record*, 38:1.
- Stehlíková, D. (1995). *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*. Praha: SOHO.
- Tompkins J.; Kearns L.; Mitton-Kükner J. (2019). Queer educators at schools: The experiences of four beginning teachers. *Canadian Journal of Education / Revue canadienne de l'éducation* 42:2.
- Weiss, P. (2010). *Sexuologie*. Praha: Grada.
- Wright T. E. & Smith N. (2013) *Bullying of LGBT youth and school climate for LGBT educators*. GEMS (Gender, Education, Music & Society) Volume 6, Number 1.
- Youth Risk Behaviour Surveillance System (2019). Centers for Disease Control and Prevention. <https://www.cdc.gov/healthyyouth/index.htm>
- Závěrečná zpráva z kvantitativního výzkumu. *Rovnost je cool!* (2007). Praha: Člověk v tísni.
- Žďárská, L. (2016, 8. srpna). *Zločiny z nenávisti*. Policie ČR. <https://www.policie.cz/clanek/zlociny-z-nenavisti.aspx>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Přepisy rozhovorů s informanty